

ВІСНИК

THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно-політичний місячник

ЗМІСТ

В. Янів — В день Першого Листопада	1
Редакційна — Думки під листопад	2
** — Dulce et Decorum pro Patria Mori	4
Хосе Ортега і Гассет — Бунт мас	5
Ст. Килимник — Археологічний конгрес у Києві	8
О. Музиченко — Техніка „перевиховання”	11
** — Три визнання	13
Карай-Дубина — Під маскою боротьби проти дармоїдів	14
Б. Кравців — „Не скує душі живої, ні слова живого”	16
Б. Г. — Нотатки без такту і не в такт	18
А. Височенко — З оповідань бандуриста	20
О. Ільченко — Козак Мамай	23
Ф. Одрач — Розмова з мистцем-педагогом	26
А. Коссовська — Чарівниця-осінь	27
А. Орликовський — Словацька автономія і пражівська проблема	28
** — Вісті з Головної Управи ООЧСУ	29
Є. К. — Прапор з Білого Дому для ООЧСУ в Бінгемтоні ..	30
** — Заклик ЛВУ і ООЧСУ	30
** — З рецензій	31
** — Урочисте проголошення	31

ОРГАНІЗАЦІЯ

ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНІ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертводавців проголошуємо в порядку надходження)

НЮ ЙОРК, Н. Й.

(Продовження)

Листа ч. 27. Збірщик В. Ковалівський — \$53.00.

\$25.00 — В. Ковалівський.

\$10.00 — П. Тибур.

По \$5.00: В. Долак, Й. Ференц, Вайскац.

\$3.00 — В. Пошталла.

Листа ч. 26. Збірщик В. Наум — \$111.00.

\$50.00 — М. Салдан.

\$20.00 — М. Зацухний.

По \$10.00: М. Рудик, В. Наум, А. Бродич.

По \$5.00: М. Лучка, Е. Гойдич.

\$1.00 — М. Суський.

Листа ч. 23. Збірщик М. Симчич — \$121.50.

\$25.00 — М. Симчич.

\$20.00 — О. Кіндра.

По \$10.00: П. Поліщук, М. Северин, І. Федоренко.

По \$5.00: А. Ясний, М. Романів, І. Галатин, П. Микитин, М. Великий, І. Хома, І. Ткачук, Д. Петрович, В. Симчич, М. Ігнатюк.

\$3.00 — В. Абрамюк.

По \$2.00: І. Підгаєцький, Т. Віганський, В. Жук, Я. Салачинський, І. Пужик.

По \$1.00: С. Червень, С. Палилик, А. Ваштевич.

Листа ч. 22. Збірщик С. Вітенюк — \$34.00.

\$25.00 — С. Вітенюк.

\$5.00 — М. Вітенко.

\$3.00 — М. Ходань.

\$1.00 — Вітович.

Листа ч. 21. Збірщик К. Пиль — \$117.00.

\$35.00 — К. Пиль.

По \$25.00: Н. Яворська, Д. Чулій.

\$10.00 — О. Северин.

По \$5.00: А. Суходолів, М. Северин, П. Нич.

\$3.00 — К. Стасюк.

По \$2.00: М. Павлюк, Т. Кінь.

Листа ч. 20. Збірщик Е. Лапчак — \$26.00.

\$20.00 — Е. Лапчак.

По \$2.00: В. Артимець, П. Кузьмин, В. Вадудький.

Листа ч. 10. І. Гранківський — \$25.00.

Листа ч. 6. М. Шмігель — \$5.00.

Листа ч. 4. Я. Гуменюк — \$15.00.

Листа ч. 2. — \$90.00.

\$15.00 — Д. Залізник.

По \$10.00: П. Гуль, М. Гладкий.

Листа ч. 19 — \$40.00.

\$30.00 — П. Гой.

\$10.00 — Т. Заваринський.

Листа ч. 28 — збірщик В. Мороз — \$27.00

По \$10.00 — В. Мороз.

По \$2.00 — І. Орендас, П. Сох, П. Ламарца.

По \$1.00 — Р. Тигкалюк, М. Віскупова, А. Гореча, І. Сумик, Т. Анастасію, М. Сталцер, М. Піжі, Т. Кропф, М. Прознер.

Листа ч. 25 — збірщик І. Воробець — \$62.00.

По \$10.00 — М. Кухній.

По \$5.00 — В. Павлів, М. Басара, І. Маліцький, М. Дмитерко, Т. Сидорак, А. Лещук, А. Матчак, І. Воробець.

По \$3.00 — М. Солонина, Т. Кучер.

По \$2.00 — І. Іваськів, С. Павленко, В. Цимбалістий.

Листа на пам'ятник сл. п. Степана Бандери

Збірщик М. Симчич — \$80.50.

\$25.00 — М. Симчич.

По \$10.00: А. Ясний, Т. Шмига.

По \$5.00: Д. Перцович, О. Галатин, М. Ігнатюк, С. Мельник, Я. Галатин.

По \$3.00: В. Абрамюк, Я. Лучечко.

\$2.50 — І. Пужик.

\$2.00 — І. Підгаєцький.

По \$25.00 — В. Костик, Я. Косановський, В. Кожух.

По \$10.00 — Н. Пінковський.

МОРИСТАВН, Н. ДЖ.

Листа ч. 3 — збірщик І. Іванко — \$104.00.

По \$10.00 — І. Іванко, М. Озеладд, Д. Кіцак, І. Галатин, С. Козловський, С. Візниця.

По \$5.00 — М. Мацько, С. Цвилюк, П. Новчарецький, І. Козловський, Д. Забіляй, Осадчук, Богословець.

По \$2.00 — І. Гузюк, Ю. Гордей, А. Кузан, В. Вілецький.

По \$1.00 — О. Шимкович.

СТЕПЛЕТОН, Н. И.

Листа ч. 9 — збірщик М. Гранківський — \$67.00.

По \$40.00 — М. Гранківський.

По \$5.00 — С. Кандога, В. Драпак, Г. Гранківський.

По \$2.00 — Т. Гуль, Т. Матенська, С. Вілоус, В. Баран, М. Чубатий.

По \$1.00 — П. Телешевський, І. Петрів.

Листа ч. 11 — збірщик В. Караванович — \$38.00.

По \$25.00 — В. Караванович.

По \$5.00 — Г. Вортник.

По \$3.00 — родина Хомяк.

По \$2.00 — Козловський.

По \$1.00 — Іванечко, Ф. Сімонський, Г. Кравчук.

ИОНКЕРС, Н. И.

Листа ч. 14 — збірщик М. Зварич — \$112.50.

По \$25.00 — М. Зварич, О. Щур.

По \$10.00 — В. Кравець, В. Степанюк.

По \$5.00 — А. Солтисьяк, В. Коцур, Д. Кухтенко, Г. Булат.

По \$3.00 — А. Верхівський.

По \$2.00 — І. Пацій, А. Тацін, С. Баницький, Д. Молик, П. Русинко, І. Глива, М. Поступак, І. Макогон.

По \$1.00 — П. Курило, М. Оліярчик, Л. Шморгай.

По \$0.50 — П. Діліп.

(Продовження на стор. 32-ій)

ВІСНИК

Володимир Янів

В ДЕНЬ ПЕРШОГО ЛИСТОПАДА

(Уривок з поеми)

У лицарській, княжій, геройській столиці,
В давньому вірному городі Львові
Сумні стрепенулись, — одвічні, достойні повагою мури
Від гromу ударного гордого слова: Воля!

Понурим

спогадом скорбного сорому-стиду

І болю.

Обида!

Золотовладного сонця на ясному синьому небі
Прапором слави над містом!
Із не досяжних висот Богородиця-Діва Пречиста
Нашим бажанням і намірам благословить і зусиллям
Хрестом і Тризубом!

В Льва-городі голосно трублять побідою труби,
Порискають і нетерпляче копитами в землю вдаряють
Рвуться в дорогу осідлані коні
З тучею, з бурею, з вихром буйним в перегони.

До бою, льви юні! До бою готові львов'яни,
До бою пойдуть за славу, по смерть і по рани,

Століттями мріяна мрія здійснилася:
Покарані гнівом народнім тирані,
Вільна, могутня свята Україна,
Обнялись обновлені радісно браття

Без пана

І щиро обняли найменшого брата:
Свобідну і творчу людину!
Скріпилася в труді кривавім єдина
Повік нерозривна сім'я...
Веселиться, ликує, радіє родина,
І батько говорить, в сльозах весь до сина:
„Пам'ятай, не допустиш, щоб знову над нами
Вороги святкували побіду!
Кров'ю своєю й своїми кістками
Боронитимеш Сяну й Бескиду!
Спиниш геройською власною груддю орди та навали,
Одвічної лицарів слави нікому не даш на поталу!”

...Тоді немовлята росли на героїв...

...І матері тоді кров'ю кормили!

Сурми до сну немовлятам сурмили
і колихали до сну скоростріли...

РЕДАКЦІЙНА

ДУМКИ ПІД ЛИСТОПАД

Коли надходить листопад, мимоволі наші думки повертають до тих незабутніх днів осени 1918 року, днів зриву, боротьби, національної свободи, окриленних великими сподіваннями. Воля була вже в той час пробудилася на центральних українських землях. Там прогуділи вже слова IV Універсалу; під Крутами українські юнаки вже пролляли свою гарячу кров в ім'я відродженої Української Державности; Центральну Раду заступив гетьманський уряд.

Події назрівали дуже скоро. Сотки й сотки років землі Галичини, Буковини і Підкарпатської України каралися під чужою владою. Чужі правління, польське, мадярське, австрійське, намагалися знищити там український нарід, його душу, мову, культуру. Але, не зважаючи на всі зусилля ворога, не вдалося йому осягнути мети. Живучість української нації виявилась непоборною. І коли, у висліді кривавого змагу першої світової війни, основи австро-угорської монархії почали тріщати, оці старовинні українські землі, які не були безпосередньо пов'язані навіть із козацькою традицією та традиціями Гетьманської Держави Хмельницького-Мазепи-Апостола, пригадали собі свою українськість і також забажали скинути чуже ярмо і зажити вільним національним життям.

18-го жовтня 1918 року у Львові, під проводом посла Євгена Петрушевича, постає Українська Національна Рада, яка відразу ж приступає до державотворчої роботи, заявивши про бажання цієї частини українських земель відірватися від Австрії. В міжчасі польський національний елемент, нав'язуючи до імперіалістичної традиції ягайлонської Польщі XIV-XVI сторіч, запланував захопити Східню Галичину.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of the Editors
Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

30-го жовтня приїздить до Львова відпоручник Українських Січових Стрільців, сотник Дмитро Вітовський і перебирає командування над усіма українськими частинами львівського гарнізону. Вимогу Української Національної Ради передати їй всю владу в Галичині австрійський намісник Гайн відкинув, хоч Австрія вже фактично не існувала. Отже, треба було провести збройний переворот, і то якнайскорше, щоб не допустити поляків наново загарбати українські землі.

Збройний переворот у Львові проведено за наказом УНР вночі з 31-го жовтня на 1-го листопада. Захоплено ключові позиції, піднесено синьо-жовтий прапор на ратуші, опановано владу на провінції. І так постала Західньо-Українська Народня Республіка на цьому клаптикові землі, де більше як 570 років шалів ворожий терор.

Події покотилися далі скорим темпом. Бої з поляками, проголошення соборности, тобто злуки двох українських республік, Східньої і Західньої, в одну суверенну Українську Державу, бої з большевиками, денікінцями і знов з поляками, і знов з большевиками.

Ми втратили нашу державність через нашу і не нашу вину, а західній світ немов поглумився з нас, потоптавши принцип самовизначення народів, якого він уживав як пропагандивну вивіску, поки йому було потрібне, знехтувавши закони справедливости.

І от сьогодні знову листопад року Божого 1960-го. І коли пролетіти думкою через минулі роки, тоді ніяк не можна проминути й непомітити залізної закономірности історичної причиноности, яка виявилася такою жажливою для людства у своїх вислідах. І хоч провідні мужі вільного світу цього може не знають, а може й не хочуть знати, безспірним історичним фактом і безспірною історичною правдою є те, що невідрадні положення Заходу під цю пору у великій мірі є наслідком провалу української державности, актів 22-го січня і 1-го листопада 1918-го і 1919-го років.

Історичну причиноність політичних подій 20-го сторіччя, що привела сьогодні вільний світ над берег провалля, можна розглядати у

двох площинах, а саме матеріальній і моральній, в пов'язаності випадків, їхніх генез і результатів. Розгляд матеріальної причиновості не такий стійкий, і, хоч він у своїй кінцевій аналізі дає високий рівень правдоподібності, тут завжди ще можна дискутувати і заперечувати той чи інший аргумент. Логіка розумування тут, наприклад, така: коли б Захід не допустив своєю матеріальною і мілітарною допомогою до окупації України більшовиками в 20-их роках, Москва не мала б отієї прекрасної господарської бази, українського чорнозему і українського вугілля для будови червоної імперії, що загрожувє тепер цілому світові. Перебіг другої світової війни був би зовсім інший, і іншим, менше трагічним, було б положення західньої цивілізації.

Але, як було сказано, це справа дискусійна, хоч ми можемо бути в тому вповні переконані, що незалежна Українська Держава була б у великій мірі перешкодою в господарському й мілітарному рості ССРСР. Але коли йде про аналіз цієї проблеми історичної причиновості у моральній площині, вглиблюючися в історіософічні розумування, тоді немає вже тієї хиткості аргументації. Тут тісний зв'язок причини, консеквенції і висліді аж надто видний, і його жадним чином не можна не добачати і обминути.

Історія минулих сторіч яскраво виявляє, що політичні помилки жорстоко мстяться. Короткозорі політики та дипломати, які пробували розв'язувати актуальні проблеми без їх історичної аналізи і далекосяжної проєкції на майбутнє, ніколи не мали успіху. Основною прикметою великих державних мужів є саме та вмільість творити далекосяжні проєкції, що відкидає будь-які *ad hoc* засоби, що на далеку мету спричиняють більше шкоди, як користі із тимчасової розв'язки важкої ситуації. І в цьому корінь справи. Далекосаяжній політиці і дипломатії, яка шанує гідність і свободу людини, яка додержує моральних законів, що кермують людством, не вільно ні в якому разі об'єднуватися зі злом хоч би на короткий час і для хвилих користей. Не можна служити рівночасно Богові і чортові, як не можна в той самий час служити правді і брехні або користуватися брехнею, щоб доказувати правду. Небо — пекло, правда — брехня, чесність — шахрайство,

свобода — неволя: це такі протиріччя, між якими не може бути компромісу.

Короткосяжна політика Заходу, що спиралася на компромісі із більшовизмом, це раз виявила непохитну правду жахливих наслідків союзу із злом. Осамітнені боролися ми в 20-их роках проти зростаючого царства сатани. Навіть медичної допомоги Захід не дав Україні, коли цього просив і домагався Петлюра. І неминучий вислід цього мусів прийти скоріше чи пізніше. Польща два рази загнала нам ніж у плечі, коли ми боролися проти червоних ватаг Леніна-Троцького: раз — виповівши війну Західній Україні, а другий — підписавши з більшовиками договір у Ризі. Полякам це було вигідно, але це були морально-фальшиві вчинки, і вони незабаром помстилися. Ще й чверть сторіччя не проминуло, а вже Польща, що повірила була Заходові і за нього в 1939 р. прийняла війну з Гітлером, була здана на власні сили. Червона Москва, з якою Польща ділила Україну в Ризі, обернула її в свого сателіта. Німці, щоб зашахувати Захід, замирилися в 1922 році з більшовиками в Рапальо, і вже по яких двох десятках років червоні полчища шаліли в зруйнованому Берліні, а саму Німеччину роздерто надвоє, і східня її частина також стала московським сателітом. Чи ж не наявний це доказ неблаганної закономірності, з якою спадає кара за компроміс із злом?

У 1933 році ЗДА визнали Советський Союз і тим відчинили у себе широко ворота для комуністичної інфільтрації. А під час другої світової війни ЗДА, Англія і Франція увійшли в грішний союз із царством сатани, об'єдналися із злом. З морального боку тут не може бути оправдання в тому, що зроблено це задля поборолення другого зла, брунатної Німеччини. Мета не освячує засобів, і зла злом не подолаєш. І знову Захід, як у 20-их роках, бездушно приглядався нерівній боротьбі України, її збройної формації — УПА, проти червоної навали. Плечима обернувся до тієї шляхетної боротьби за волю і правду, і невдовзі відвернулася доля також і від Заходу. Згідно з історичною закономірністю приходиться тепер Заходові важко платити за свій грішний компроміс із злом, за свою байдужість. Корея, В'єтнам, Куба, комунізування деяких країн Африки, розбиття Паризької конференції, хамство Нікіти Хрущова,

хуліганство Кастра і так далі і так далі. Америка в небезпеці. Що буде з усім вільним світом?

В ім'я правди мусимо закликати, згадуючи наш Перший Листопад, Крути і Базар: — Схаменіться, бо лихо буде! Жадних компромісів із сатаною — червоною Москвою! На щастя, маємо вже пробліски протверезіння. Американці вже пізнали, хто такий Хрущов, на власні очі побачили цього варвара і найгіршого сорту хама, що вигукував в Об'єднаних Націях, коли інші промовляли, погрожував п'ястуками, скидав свого пролетарського черевика і гримав ним об стіл, коли йому згадували про московський імперіалізм. А це ж таки прем'єр „великого Советського Союзу"! Мимоволі насунулася думка не одному західньому делегатові: а як то жити під таким сатрапом, як то жити під московською окупацією? І коли Хрущов у своєму лицемірстві став розчулюватися над долею т. зв. колоніальних народів, тоді вже дехто не втерпів і згадав йому найстрашніший колоніалізм 20-го сторіччя — московсько-большевицький колоніалізм. Хоч як пінився Хрущов на слухний закид, хоч як ображав західні народи, все таки мусів здобутися на новий пропагандивний жест, і з його наказу виступив тоді „представник" Української ССР, Подгорний з промовою... в українській мові. Ця московська маріонетка з трибуни ОН запевнила всіх делегатів, що немає жадного російського колоніалізму, а Україна, мовляв, вільна і суверенна, квітуча сторона. І не знати чи тішитися з того, що українська мова загомоніла в залі ОН? Чи більше користи вона принесла, чи більше шкоди — для задурманених голів? Мовляв, дивись, там дійсно свобода; Подгорний по-своєму, а не на „общепонятному" говорить...

Першими ластівками, так би мовити, протверезіння Заходу були на Генеральній Асамблеї ОН прем'єр Канади, делегат Австралії, делегат Філіппін та делегат Ірландії. Обозвалися й голоси за права України.

Довгі роки, що минули від 1-го Листопада 1918 року аж по осінь 1960 року, — це були роки нехтування української проблематики західнім світом, і за це він дорого платить. Треба вірити, що прийде незабаром зрозуміння істини, що тільки розчленування Росії на націо-

ПАМ'ЯТНІ ДНІ

DULCE ET DECORUM PRO PATRIA MORI

На самопосягати і героїстві предків виховуються нові покоління, задивлені своїми молодими очима у велич минулого. І так викристалізуються іоні характери, яким у майбутньому ніякі жертви і навіть смерть за шляхетні ідеали не будуть страшними, які сягатимуть завтра по найвищий рівень людської досконалості.

У місяці листопад-грудні минає вісімнадцять років від часу героїської смерті провідного бойовика ОУН, Івана Климів-Мармаша-Легенди. Під час гестапівської акції 1942 року на Україні, спрямованої на ліквідацію українського визвольного руху, попадає в руки ворогів, що на кістках мільйонів, хочуть побудувати свій „тисячорічний Райх". Під страшними тортурами гестапівців він не заломлюється, а просто заявляє: „Я є Іван Климів-Легенда, член ОУН, і більше нічого вам вже не скажу". І не сказав, загинувши за любов свою Україну, за яку він боровся і для якої трудився ціле своє життя.

Народився Іван Климів у 1909 році в селі Слонець Белзький, на Сокальщині, в хліборобській родині. До ОУН вступив ще в гімназії в Сокалі. Університету не мав змоги покінчити, присвятивши себе цілковито визвольній боротьбі, а зокрема організаційному поширенню сітки ОУН на Волині. Там він і працював під час першої большевицької окупації на становищі крайового провідника, розбудовуючи мережу підпілья і наві'язуючи зв'язки із Придніпрянщиною. Коли цілий Провід ОУН і Тимчасове Правління були або внарештувані, або заслані до концтаборів, Легенда кермував усією визвольною боротьбою, розбиваючи німецькі магазини зброї, перешкоджаючи їхнім каральним акціям, звільняючи з тюрми політичних в'язнів. Легенда дав приклад знаменитої організованості і безкомпромісової служби Батьківщині.

**

У роках 1921—1923, по заломанні державного будівництва, боротьба з московським окупантом продовжується засобом партизанської війни. Зокрема знаменною була акція в жовтні-листопаді 1921 р. під командою ген. Юрія Тютюнника. Тоді повстанські відділи пробивались в Україну двома шляхами під командою полковників Палія і Ступницького. Відділ Ступницького наближався до Кисва в силі одної тисячі вояків. У завзятому бою під містечком Базаром він був розби-

нальні держави можна знищити царство зла на землі, зберегти рештки свободи і правди, врятувати себе від жахливого рабства, що його несе світові комунізм. Бо шляхом компромісу з Москвою далі вже йти неможливо.

Хосе Ортега і Гассет

БУНТ МАС

XII Варварство спеціалізму

Моєю тезою було, що цивілізація 19-го століття автоматично витворила масу. Не слід закінчувати загального викладу, не проаналізувавши цей процес. Таким чином моя теза стане конкретнішою і тим самим переконливішою.

Я казав, що цивілізацію 19-го століття можна звести до двох величин: ліберальної демократії і техніки. Візьмімо тепер лише останню. Сучасна техніка постає зі сполуки капіталізму та експериментальної науки. Не всяка техніка наукова. Винахідник кремінної сокири не чув ні про яку науку, однак створив техніку. Китай досягнув високий ступінь техніцизму, не маючи найменшого уявлення про існування фізики. Лише модерна європейська техніка має наукове коріння, і з цього коріння походить її специфічний характер, можливість необмеженого поступу. Всі інші техніки — месопотамська, нільська, грецька, римська, орієнтальна — ледве досягнувши певної точки розвитку, впадають у жалюгідний регрес.

тих більшовиками, і 359 вояків взято в полон. 21-го листопада їх приведено над свіжовикопані могили і розстріляно з скоростріль. Герої-вояки умирали, співаючи національний гімн „Ще не вмерла Україна”. Перед розстрілом усім їм пропонувано перейти на службу окупанта, але ні один з них не піддався на спокусу, бо — „солідко і славно вмерти за Батьківщину”.

Геройський подвиг українських вояків з-під Базару куди вищий за подвиг спартанських вояків з-під Тернопіль. Спартанці і їхній король Леонід гинули з надією, що велика грецька армія прийде і оборонить край від перського наїзника, а їхня смерть потрібна лише для того, щоб виграти на часі. 359 з-під Базару гинули без такої надії. Вони віддали своє життя з безмежної любові до рідної землі, вони вмерли, щоб зберегти честь українського імені. Тут було куди більше, як сповнення обов'язку, про що говорить тернопільський напис:

Dic hospes Spartae
Nos t'hic vidisse iacentes
Dum sanctis patriae
Legibus obsequimur*)

*) У вільному перекладі на українську мову: „Подорожнику, що проходитемеш біля нас, скажи Спарті, що ми полягли, виконуючи святий закон батьківщини”.

Ця неймовірна техніка Заходу уможливила неймовірну плідність європейської раси. Пригадаймо статистичні дані, що стали вихідною точкою цього нарису і що, як я казав, містять у собі зародок всіх цих міркувань. Від 5-го століття до 1800-го року Європа не досягає вищої кількості населення як 180 мільйонів. Від 1800-го до 1914-го року її населення зростає до 460 мільйонів. Цей стрибок унікальний в людській історії. Не підлягає сумніву, що техніка — разом з ліберальною демократією — породила масу в кількісному розумінні цього слова. Але на цих сторінках я намагався показати, що вона також відповідальна за існування маси в якісному та зневажливому розумінні цього терміну.

Під масою — я застерігав з самого початку — не слід розуміти, зокрема, робітників; це слово окреслює тут не якусь суспільну клясу, а радше рід людини, який нині можна знайти серед усіх суспільних кляс, який таким чином репрезентує нашу добу, над якою він переважає та панує. Це нам зараз стане аж надто очевидно.

Хто сьогодні має в руках суспільну владу? Хто накладає печать свого духу на епоху? Без сумніву, буржуазія. Хто серед буржуазії вважається за найвищу групу, сучасну аристократію? Без сумніву, техник: інженер, медик, фінансист, професор тощо. Хто серед групи техніків репрезентує її в найвищій і найчистішій її формі? Без сумніву, науковець.

Якби якийсь планетарний гість відвідав Європу, щоб скласти собі уявлення про неї, і спитався, з якого типу людини серед її населення вона воліла б бути суджена, то немає сумніву, що Європа, самовдоволена і певна прихильної оцінки, вказала б на своїх науковців. Ясно, що планетарний гість не розшукував би виняткових одиниць, а шукав би правило, загальний тип „науковця”, вершок європейського людства.

І ось виявляється, що сучасний науковець — прототип маси. Не випадково і не через особисті вади кожного окремого науковця, а тому, що сама наука — база нашої цивілізації —

обертає його автоматично в масу; себто робить з нього примітива, модерного варвара.

Це загальнознаний факт: його безліч разів констатовано; але тільки в контексті цього нарису він набуває повного сенсу.

Експериментальна наука починається під кінець 16-го століття (Галілей), оформлюється під кінець 17-го (Ньютон) і розвивається в половині 18-го. Розвиток — це не те саме, що оформлення, він підлягає відмінним умовам. Отак оформлення фізики (загальна назва експериментальних наук) вимагало об'єднаного зусилля. Таким зусиллям була праця Ньютона та його сучасників. Але розвиток фізики поставив завдання протилежного характеру. Щоб поступати, наука вимагала, щоб науковці спеціалізувались. Науковці, а не сама наука. Наука не є спеціалізована. Вона б *ipso facto* перестала бути правдивою. Навіть емпірична наука, в своїй цілості, не є правдивою, коли відрізати її від математики, логіки, філософії. Але наукова праця конче мусить бути спеціалізованою.

Було б дуже цікаво і куди корисніше, ніж здається на перший погляд, написати історію фізичних і біологічних наук, висвітлюючи процес зростаючої спеціалізації в праці дослідників. Вона показала б, як, покоління за поколінням, науковець поступово обмежувався і замикався в дедалі вузкому полі інтелектуальної праці. Але не в цьому полягала б важливість такої історії, а радше в протилежному: як в кожному поколінні науковець, звужуючи обрії своєї праці, поступово втрачав зв'язок з іншими галузями науки і з тією цілісною інтерпретацією всесвіту, що єдина заслуговує на назву — наука, культура, європейська цивілізація.

Спеціалізація починається саме в той період, який називає освічену людину „енциклопедичною”. Дев'ятнадцяте століття починає свій хід під керівництвом людей, що живуть „енциклопедично”, хоч їхня творчість уже має спеціалізований характер. В наступному поколінні рівновага зрушується, і спеціалізація починає витіснявати культуру в кожному науковцеві. Коли під 1890-ий рік третє покоління перебирає в Європі інтелектуальну владу, ми зустрічаємо тип науковця, якого ще не бачила історія. Він з усього того, що повинна знати освічена людина, знає лише одну науку, і навіть у цій

науці знає лише ту маленьку ділянку, яку активно досліджує. Він навіть проголошує як чесноту своє незнання всього, що лишається поза його вузькою науковою ділянкою, і всіх, хто цікавиться суцільністю знання, називає дилетантами.

Справа в тім, що, замкненому у вузькому полі зору, йому таки вдається відкривати нові факти і прислужуватися своїй науці, яку він ледве знає, і тим самим енциклопедії мислення, про яку він нічого не відає. Як могло дійти до цього? Бо треба підкреслити дивовижність незаперечного факту: експериментальна наука розвинулась у великій мірі завдяки праці не ймовірно обмежених людей. Себто модерна наука, підвалина і символ сучасної цивілізації, дає притулок інтелектуально пересічній людині і дозволяє їй працювати там з успіхом. Причину цього знаходимо в явищі, що є найбільшою перевагою і рівночасно найгрізнішою небезпекою для нової науки й цілої цивілізації, якою вона керує і яку вона втілює, а саме — в механізації. Немала частина того, що треба робити в фізиці чи в біології, є механічною працею мозку, яку, властиво, може виконувати будь-хто. Для проведення незліченних дослідів можна поділити науку на малі відтинки, замкнутися в одному з них і не звертати уваги на всі інші. Грунтовність і точність методів допускають це розчленування знання. Можна працювати з одним із тих методів, як з машиною, і навіть не треба мати точного уявлення про їхній зміст і базу, щоб одержати багаті висліди. Таким чином більшість науковців підтримує загальний поступ науки, замкнувшись у своїй лябораторії, як бджола в комірці стільника, чи мул, запряжений до тупчака.

Але це витворює породу надзвичайно дивних людей. Дослідник, що відкрив якийсь новий факт природи, тим самим набуває почуття сили та самопевности. Не без певної рації він вважатиме себе за „людину знання”. І властиво він посідає частку правди, що разом з багатьма подібними частками, яких він не посідає, становить правдиве знання. Оце внутрішній стан спеціаліста, який у перших роках цього століття досягнув свого найбільш шаленого перебільшення. Спеціаліст прекрасно „знає” свій маленький закуток всесвіту, але він не має найменшого поняття про все інше.

Ось характеристичний приклад цієї дивної нової людини, яку я намагався визначити з різних боків і кутів. Я сказав, що це людський витвір, якого ще не було в цілій історії. Спеціаліст править нам за конкретний приклад, що показує докорінну новину цього роду людей. Бо раніше можна було поділяти людей просто на освічених і неосвічених, на більш-менш освічених і більш-менш неосвічених. Але спеціаліста не можна підвести під жадну з цих категорій. Він не є освічений, бо він буквально не знає нічого, що лежить поза його спеціальністю, проте він не є неосвічений, бо ж він „науковець” і знає дуже добре свою частку всесвіту. Доводиться сказати, що він — учений неук, а це дуже серйозна річ, бо це означає, що цей добродій буде поводитися в усіх питаннях, на яких він не розуміється, не як неук, а з усією зухвалістю людини, що в своєму спеціальному напрямку є науковцем.

І справді, такою є поведінка спеціаліста. У політиці, в мистецтві, у товариських стосунках, в інших науках він займе становище примітива, безнадійного неука, але займе його енергійно і самопевно, не зважаючи — і це дійсно парадокс — на спеціалістів у тих справах. Спеціалізуючи науковця, цивілізація зробила його неприступним і самозадоволеним у своїх вузьких межах; і саме це внутрішнє почуття панування і вартості збуджує в ньому бажання мати останнє слово поза своєю спеціальністю. З того випливає, що навіть у випадку спеціаліста, що втілює в собі максимум кваліфікації, отже мав би бути найбільшою протилежністю маси, він буде поводитись як некваліфікована маса у майже всіх ділянках життя.

Це не пусті слова. Хто лише бажає, може спостерігати, як безглуздо думають, судять і діють оті „науковці” в політиці, в мистецтві, в релігії, в загальних проблемах життя й світу, а вслід за ними, звичайно, лікарі, інженери, фінансисти, професори тощо. Цей стан „глухоти”, непокірності супроти вищих інстанцій, який я повторно вивів як характеристику маси, досягає свого вершка в оцих частинно кваліфікованих людях. Вони — символи і у великій мірі носії сучасної влади мас, а їхнє варварство — це безпосередня причина деморалізації Європи.

З другого боку це найясніший і найконкретніший приклад того, як цивілізація минулого століття, покинута на самоплив, відразу пустила цей паросток примітивізму і варварства.

Найнебезпечнішим наслідком цієї односторонньої спеціалізації є те, що нині, коли існує більше „науковців”, ніж будь-коли, є далеко менше „культурних” людей, ніж, скажімо, в 1750-му році. І найгірше те, що ті мули наукового тупача не в стані забезпечити навіть внутрішнього поступу науки. Бо для органічної регуляції власного росту наука потребує час від часу ґрунтовної перебудови, а для цього кінечним є зусилля об’єднання, яке стає щораз тяжчим, бо захоплює дедалі ширші терени суцільного знання. Ньютон міг створити свою фізичну систему, не знаючи глибоко філософії, але Айнштайн мусів насититись Кантом і Махом, щоб дійти до своєї гострозорої синтези. Кант і Мах — ці два прізвища лише символізують велетенську масу філософських і психологічних думок, які вплинули на Айнштайна — були потрібні для того, щоб визволити його дух і проторувати вільний шлях для його відкриття. Але Айнштайна не досить. Фізика вступає в найтяжчу кризу своєї історії, з якої може врятувати її тільки нова Енциклопедія, ще систематичніша за першу.

Отже, спеціалізація, яка уможливила поступ експериментальної науки протягом цілого століття, наближається до тієї точки, де вона вже не зможе поступати сама, якщо нове покоління не візьметься збудувати новий, сильніший тупчак.

Але якщо спеціаліст не має поняття про внутрішню фізіологію науки, якою він займається, то він має куди менше уявлення про історичні умови, потрібні для її продовження, себто про те, як має виглядати суспільство і серце людини, щоб далі могли існувати дослідники. Спад наукового покликання, який можна спостерігати цими роками — як я вже згадав — є хвилюючою ознакою для кожного, хто виразно уявляє собі те, чим є цивілізація. Цього уявлення звичайно бракує типовому „науковцеві”, вершкові нашої сучасної цивілізації. Він також вірить, що цивілізація завжди навколо нас, так само, як короста та праліс.

Ст. Килимник

АРХЕОЛОГІЧНИЙ КОНГРЕС У КИЄВІ (2-26 СЕРПНЯ 1874 РОКУ)

В інтересах політики московського самодержавства всі публікації наукового змісту в закордонній пресі видавалися за російські, хоч ті праці часто належали українським ученим чи ученим інших народів російської імперії. Поминаючи Україну, як найголовніше поле археологічних досліджень на Сході Європи, для вшлявлення „єдиної неділимой”, 1867 року зорганізовано в Москві Археологічний Всеслов'янський З'їзд.

Україна була готова до цього з'їзду, мала достатньо своїх учених, мала чи не найбільше на всьому Сході наукових праць з археології, етнографії і народньої творчості.

В Петербурзі було засновано наукову установу під назвою „Императорское Российское Географическое Товарищество”, яке згуртувало навколо себе велику кількість учених з усього Сходу. Це Товариство організувало експедицію, яка поділялася на три секції, відповідно до трьох головних етнографічних груп Росії: українську, білоруську та литовську.

В Україну відряджено експедицію на чолі з П. Чубинським для дослідження „південно-західних провінцій”, тобто Київської, Подільської та Волинської губернь з частинами, сумежними з т. зв. Царством Польським (околиці Холму й Седлеца) та губерніями Гродненською і Мінською, населення яких належить до української групи.

Зібрані П. Чубинським багатющі матеріали, з додатком матеріалів Полтавської та Харківської губернь, Імператорське Російське Географічне Товариство почало друкувати під назвою: „Труды Этнографическо-Статистической экспедиции в Западно-Русский край. Юго-западный отдел. Материалы и исследования, собранные П. П. Чубинским”. Всі ці матеріали укладено у сім грубих томів, а саме: I том (два випуски): передне слово, релігійні поганські залишки, християнські легенди, загадки, прислів'я-приказки, ворожитство; II том: оповідання мітичні й казки; III том: народній щоденник (календар); IV том: пісні періодичні й символічні; V том: пісні домашні й суспільні; VI том: документи до народньої громадської юриспруденції; VII том (два випуски): жиди, поляки, статистика української людности; огляд українських діалектів; житло, пожива й одяг українців.

Щоб мати бодай приблизне уявлення про цей цінний матеріал, коротко зупинимось на змісті II тому. Це — збірка звичаїв, переказів, пісень, жартів, ігрищ українського народу, зв'язаних з різними днями або порами року. Окрім великої кількості звичаїв, більш або менш стародавніх, останків поганської релігії (свого роду грубого антропоморфізму), величань і священних пісень у честь Христа, Діви Марії і різних святих, звичаїв на новий рік, на трьох святителів, у М'ясниці, на Благовіщення, на Великдень, на св. Миколая (9 травня) й т. ін., зібрано тут описи 58 хоральних ігрищ з відповідними піснями (136 з них надруковано з нота-

ми, не числячи варіантів), 15 русальних пісень, 42 купальські, 56 обжинкових пісень, 176 колядок, 64 щедриківки та ін.

„Труды” П. Чубинського надзвичайно зацікавили науковий світ, і українські вчені поставили питання про організацію в Україні філії Товариства.

У лютому 1878 року зорганізовано в Києві Південно-Західній відділ Географічного Товариства для спеціального дослідження губернь Київської, Подільської, Волинської, Чернігівської та Полтавської. На президента Відділу Товариства обрано Галагана.

Україна мала вже тоді чимало цінного етнографічного матеріалу, як: Збірки кн. Цертелєва з 1819 р., три книжки Максимовича з 1827, 1837 і 1849 рр., проф. Срезневського з 1833, 1838, проф. Метлинського з 1857, проф. Костомарова з 1859 та Закревського з 1860, такі цінні видання як „Записки о Южной Руси” П. Куліша з 1855—1856 р. (два томи), „Южно-русские народние сказки” Рудченка та ін. Бракувало доброго словника української мови, бо словники Закревського до видання „Старосветский Вандуриста” та Фортуната-Піскунова — не могли вдовольнити чужинців.

Таким чином філія Географічного Київського Товариства мала достатній ґрунт для розгортання своєї праці.

З заснуванням Товариства укладено програму дій: 1) провести етнографічно-статистичний опис України; 2) скласти плян перепису м. Києва; 3) заснувати етнографічний музей, для якого вже було чимало цінних експонатів, і, як одно з невідкладних завдань — домогтися скликання Всеслов'янського Археологічного Конгресу в Києві. Вістки про цей конгрес появлялися все частіше й частіше в пресі російській і закордонній. Врешті все було полагоджено, і скликання Конгресу визначено на 2—26 серпня 1874 р.

На цей Конгрес українські вчені сподівалися численних гостей не лише з усього слов'янського світу, але й з романських країн. На жаль, прибуло їх менше, ніж сподівалися: доктори Ванкель, Беда й Дудик з Морави, Мартин Коляр і Осип Коляр з Чехії, Дзяловський з Познанщини, Новакович із Сербії, Калужняцький із Галичини; Кроатію репрезентував Ягіч, Франція вислала своїх двох славних учених — Альфреда Рамбо й Люї Леже, Угорщина — Франца Рамера. Німеччина, Італія та й Англія не мали офіційних представників.

На Конгресі київські вчені відчитали численні реферати. Головні з них були такі:

Професора Київського університету Вол. Антоновича — про монети з іменем князя Володимира; проф. Драгоманова — про сліди дружинного побуту в українських колядах та про св. Григорія в українських народніх піснях; Дашкевича — про Волоховську землю, тобто про округу старовинної Руси, що мала у XIII ст. князів не з Рюрикового роду; Житецького — про Переспоніцьку Євангелію XVI в. та про українські ду-

ми; проф. Лашкарьова — про церковну архітектуру в Києві; Лебединцева — про Софійський собор; проф. Лучицького — про українську демонологію; проф. Малишевського — про соціалізм у Південній Русі; Константиновича — про могили Чернігівського повіту; проф. Терновського — про корону св. Володимира; Вовка — про український народний орнамент і т. д.

З рефератів учених позакиївських найцікавіші були такі: Костомарова — про найдавнішу руську дружину; проф. Ореста Міллера — про великоруські біліни і українські думи; проф. Самоквасова — про старовинні могили, замки й твердині на Чернігівщині; проф. Павлова — про фрески церкви св. Софії в Києві; проф. Гаркавого — про Київ за арабськими писаннями і т. д.

З інших важливіших рефератів треба згадати такі: Івановського — про могили Водської землі (в губернях Петербурзькій та Новгородській); референт розкопів 900 могил з X—XI ст. і знайшов чимало предметів годішньої культури; графа Уварова (президента Археологічного Т-ва в Москві й дійсного президента Конгресу) — про передісторичні старовинності в Ярославській губернії; Камінського — про відкриття чоловіка делювіяльного й може терціального в Полтавській губ.; проф. Павінського — про старовинні гроби в Польщі; проф. Мержинського — про легенди, зв'язані з св. Софією в Константинополі; проф. Тихонравова — про слов'яно-руські апокрифи; Забеліна — про географію округів Пантикапей та Страбону; проф. Іловайського — про національність болгар і про початки слов'янської абетки.

Учені, що приїхали з-за кордону, в секції класичної археології прочитали такі реферати: Дудик з Моравця (читав по-німецьки) — про могили в Мораві; Стоян Новакович — про сербську культуру перед приходом турків (читав по-сербськи); Дзяловський — про польські археологічні праці (читав по-польськи); Лсже — про глаголицький рукопис у Турі (француз, але читав по-російськи); Калужняцький — про палеографічні знахідки у Львові (читав по-російськи); проф. Модестов — про слов'янські імена в написах Помпеї; проф. Мищенко — про виконання епічних пісень у стародавніх греків і т. д.

В дискусіях брали участь майже всі члени Конгресу. Особливо активно виступали — граф. Уваров, Забелін, проф. Рамбо, Врікнер, Павлов, Модестов, Драгоманов, Антонович і ін.

Під час Конгресу влаштовано виставку слов'яно-руських старовинностей, організовано екскурсії до деяких могил та замків на березі Дніпра, до історичних пам'яток Києва тощо.

На Конгрес запросили також сліпого співця-кобзаря Вересая, який проречитував-проспівав під акомпаньямент бандури героїчні думи „Про втечу трьох братів із города Озова, з турецької неволі" та „Про Хведора Безродного", начальника козацького в XVI ст., а також гумористичні пісні „Весілля щигля" і „Пані-мужичка". Свій виступ закінчив кобзар думою „Про Правду та Кривду", проїняту могутнім демократичним духом. Приємне й глибоке враження зробив Вересай на учасників і гостей Конгресу.

До Конгресу підготовлено й надруковано декілька наукових праць, зокрема цінну книгу „Сборник материалов для топографии Киева и его окрестностей", „Исторические песни малорусского народа" — Антоновича й Драгоманова й інші. Чужоземні гості повезли з Києва чимало літератури про Київ, про Україну — з історії, етнографії та літератури. Італійський журнал — місячник „Rivista Europea" писав:

„Київ... зробив усе можливе задля дружнього прийняття й забавлення членів Конгресу, засідання якого відбувалися в залах університету. Студенти допомогли розмістити експонати виставки й служили публіці за проводирів. На бенкеті, що його влаштував голова міста, виголошено тости за здоров'я гостей слов'янських і науки слов'янської в Росії взагалі і в Києві зокрема, за здоров'я учених слов'янських, германських і латинських, присутніх на Конгресі, за сталу згоду науки слов'янської з західною".

Але, як подає „Revista Europa", нема рожі без колючок... „Були колючки й на Конгресі: галицький емігрант Головацький гостро виступив проти Польщі та католицизму, зачепив і російсько-українські взаємини, недвозначно сказавши, що Україна заслуговує на те, щоб мати власну наукову установу, що опіка Москви шкідлива для нації української; що, всупереч усім попереднім договорам, Україна московська й польська — уярмлена; що культуру її привласнює як Польща, так і Москва. Він недвозначно натякнув, що Україна є „часткою" Росії, а мусить бути державою з широкими правами й вільною..."

Виступ Головацького старались „затушувати", промовчати, але редактор „Киевлянина" Шульгин скористав з того і підняв несамовитий крик. Присутні на Конгресі, як гості, польські ксьондзи сильно обурилися виступом Головацького і внесли протест графові Уварову.

Про другу „колючку" львівська „Правда" писала таке:

„... Польським ученим треба було переломити себе для того, щоб поїхати в Київ, се діло натуральне; ми не будемо зачіпати того питання, що може їм і треба переломити себе де в чому. Але коли вже не хотів хто їхати, то могла польська печать знайти тисячу кращих резонів, ніж ті, які вона висказала — будімо в Києві будуть маніфестації політичні проти Польщі, що древності малоруські, а навіть і польські будуть залічені у „московські". А найстидніше усього було витягати з пам'яті 1860-63 р. такі давно вже осміяні брехні, що будімо Київська Археологічна Комісія, у котрій тепер праця майже виключно лежить на проф. Антоновичеві, фальшус акти. Перед усього треба сказати, що вистава древностей у Києві була упорядкована по системі географічній — і через те древності польські, литовські, волинські і т. д. стояли окремо, — і нічого ніхто не думав змішувати. Укупі хіба стояли древності мітологічні, — але се для легкості порівняння, а не для політичної маніфестації. Зате окремо стояли древності Києва, колекція козацьких древностей п. Тарнавського, буковинські речі церковні, церковні, колекція фотографій з музеїв познанських і краківських, ви-

ставлена графом Уваровим і т. д. („Правда", 1874, ч. 19; підпис: „Українець" та „Розвідки Драгоманова" том III, стор. 32, Львів, 1906 р.).

І третя колочка — це спотворення редактором „Киевлянина" Шульгиним реферату проф. О. Міллера про порівняння російських билін з українськими піснями й думами та реферату проф. Житецького про думи. В дискусіях висловлювано думки, що в билінах немає нічого київського, що там подано лише імена, і що билін з думами не можна утотожнювати чи порівнювати. Шульгин з цього розвів цілу історію, мовляв, на Конгресі „українські сепаратисти говорили про повну відрубність поезії малоруської й великоруської", що „українські сепаратисти ставлять питання про відокремлення України від Росії", що вони „мріють про гетьманщину" і т. д.

Щоправда, у виступах і в кулюарах Конгресу були розмови про Україну, як державу, про те, що багатомільйонна українська нація заслуговує на самостійність як культурну, так і політичну; що українська культура, її історія спотворюється. Але це все висловлювалось дуже обережно, зважаючи на гостру російську реакцію, на „єдинонеделіську політику". В той час прямі, офіційні самостійницькі виступи були неможливі, бо найменший натяк на щось подібне потягав за собою адміністраційні висилки, тюрми, переслідування.

П. Шульгина в його антиукраїнських випадках підтримували проф. Більбасов, якого не обрано на катедру Київського університету, та К. Воскресенський, якого не прийнято в члени Географічного Товариства. В душі писанини Шульгина, вони твердили, що „українофіли — це знаряддя поляків, політичні сепаратисти, які хочуть викоренити російську мову з нижчих і вищих шкіл, вернути гетьманщину..." і т. д.

До всього „Киевлянин" для своїх наклепів використав ще статтю з серпневого числа „Вестника Европы" — „Народные наречия и местный элемент в обучении", явно написану українцем. „Ця стаття, — стверджував „Киевлянин", — смирно трактує педагогічне питання й викладає проєкт книг для шкіл, які б починались краєвим елементом і мовою, а кінчались національно-державним, себто на Україні починалась книга з української мови, а кінчалась російською. Стаття посиляється на авторитети французькі, німецькі, російські (Ушинський, Вессель, Водовозов)..."

„Киевлянин" наче й похвалив ту статтю, але при цій нагоді заявив: „українофіли, особливо київські, не того хочуть, а хочуть вигнати зовсім російську мову з шкіл на Україні від елементарних до університетів..."

Зашуміла щодо цього німецька преса, окремі журнали та газети російські.

О. Міллер, Житецький, Драгоманов і ще дехто опротестували наклепи „Киевлянина" і гостро виступили супроти Шульгина. Але царський уряд затурбувався цією справою і викликав генерал-губернатора Дундукова-Корсакова та графа Уварова до Петербургу.

У зв'язку з цим „Rivista Europea" подав коментар: „...Оця полеміка в зв'язку з Київським Археологіч-

Відзнака, яку на своїх грудях носили учасники панахид, жалобних апелів та святочних академій, присвячених вшануванню сл. п. Степана Бандери. Відзнака виготовлена за проєктом мистця Миколи Бутовича у червоно-чорних кольорах на золотому тлі.

ним Конгресом збудила живішу увагу публіки в Петербурзі та Москві до України та її народньої поезії..."

І дійсно, „Неделя" надрукувала тоді про Шевченка; новий московський часопис „Древняя и Новая Россия" вмістила огляд української народної творчости; етнографічна секція Петербурзького Географічного Товариства запросила бандуриста Вересая в Петербург, щоб послухати в його виконанні українські думи, і т. д. А праці Шейна, Рудченка про чумацькі пісні, Антоновича й Драгоманова — „Исторические песни малороссийского народа"; Чубинського „Труды"; твори Нечуй-Левицького, Шевченка, Марка Вовчка, Гребінки, Квітки-Основяненка й інших привернули увагу не лише Росії, але й Заходу...

Журнал „Rivista Europea" писав у січневому числі 1875 р.: „...можна сказати, що Київський Конгрес удався, хоч не славно, та все ж таки добре, і не липиться без впливу на пізнання Росії (треба розуміти — України) на Заході..."

Львівська „Правда" у ч. 19 з 18 (30) листопада 1874 року писала: „...Своїм же прямим наслідком Археологічний Конгрес у Києві дав близьке ознайомлення учених гостей як великоруських, так слов'янських і французьких, з Києвом і полудневою Руссю, котра досі оставалась збоку від тих доріг, по котрим гості з заходу їхали в Росію. Обміном речей на Конгресі, розмовами особистими, громадними екскурсіями для розкопок курганів у селі Гатнім і для огляду давніх городищ по Дніпру до Трахтемирова й назад до Вишгорода, — положений був початок знайомства гостей з нашою землею і народом, і інтелігенцією, зародились симпатії, котрі дадуть свій плід. Реферати про нашу землю, його народ, його орнаментику, пісні й деклямації кобзаря Вересая — дали немало інтересного матеріалу для гостей, котрих інтерес скріпить енергію до роботи у киянах. Кияни якнайщиріше привітали гостей особисто й прилюдно..."

Українському націоналізмові притаманний життєвий український світогляд, як витвір українського духу, природи і цілого українського народу, на базі загально-християнського світогляду.

Степан Бандера

О. Музигенко

ТЕХНІКА „ПЕРЕВИХОВАННЯ”

Несподівані скоки пана Хрущова, дії, які тяжко зрозуміти нормальної людині, якщо вона не вирішить, що Хрущов дещо божевільний, а у це було б тяжко повірити щодо провідника одної з найбільших держав світу, навели на думку, що то є особлива тактика дезорієнтації, і газети пригадали за працю д-ра Вільяма Серджента, що вийшла друком у видавництві Гайнемана, десь у червні 1957 року.

Ця праця досліджує можливість застосування наукової методи академіка Івана Павлова до політичного виховання й перевиховання підсоветської людини. Успіхи Хрущова, який, попри зовнішню божевільність свого поступування, все ж досягає успіхів і заводить партнерів у своїх дискусіях у несподівані ситуації, в яких вони мусять діяти імпровізовано, навели на думку, чи не є це вперше застосовані у зовнішній політиці внутрішньополітичні методи ССРСР.

Наукова праця Павлова зосереджена була довкола так званих умовних рефлексів або, як їх іноді називають, рефлексів другого ступня, на відміну від рефлексів безпосередніх, які часто бувають вродженими.

Рефлексом взагалі назвали реакцію кожного живого організму на будь-яке подразнення його тіла або психіки. Безпосереднім рефлексом є, наприклад, коли дитина відсмикує свою руку від вогню, яким попеклася. Але, коли та сама дитина відсмикуватиме свою руку вже на самий вид вогню, то це вже буде рефлекс умовний, бо реакція буде не на самий біль, а на уявлення про біль. У процесі духового розвитку дитини всі речі, що їх вона вчиться розуміти, отримують свої умовні ознаки, які дають дитині можливість розпізнавати ті речі, використовувати добрі й уникати шкідливих, небезпечних. Ці умовні рефлекси автоматизуються і діють так само швидко, як і безпосередні, і це дуже важливе для кожної живої істоти. Наприклад, ми відскакуємо на звук сигналу авта, а коли б ми мусіли ще подумати: це сигнал авта, воно дає мені пересторогу, отже я мушу якнайскорше відійти — то авто вже б справді переїхало нас.

Стаціонавані в Європі вояки ЗДА стали перед проблемою перерахування кілометрів на милі. Їм дали рецепту: Кілометр є п'ять восьмих милі. Отже, треба брати кількість кілометрів, помножити їх через п'ять, ділити на вісім, а потім віднімати один. Але чому ж треба ще віднімати один? — питалися вояки. — А це, бачте, буде той кілометр, що ви його переїдете, поки рахуватимете. Ця анекдота дуже добре відбиває потребу автоматизації у нашій мисленні. Уявімо собі, що водій авта, замість реагувати, думає, що йому робити? Вся його праця побудована на умовних рефлексах, бо й руки його не мають нічого спільного з природними рухами людини для тої самої цілі. Щоб звернути вбік, він діє руками, а не ногами, щоб рушити, мусить не встати, а сісти. Становище неприродне, але людина почуває себе в ньому зовсім природно (кажуть: він ніби народився в авті). Це означає, що її умовні рефлекси вже виробилися й автоматизувалися.

З точки зору науки про умовні рефлекси, все наше навчання, духовий розвиток і сама наша мова — це накопичені умовні рефлекси. Коли говоримо про якусь смачну їжу, то нам починає набиратися в роті слина. Це означає, що ми реагуємо на умовний сигнал речі, тобто реагуємо шляхом умовного рефлексу. В цім усім ще не було нічого нового, крім нових назв, бо все це було знане й раніше: як пам'ять, як почуття, як асоціація і т. д., — коли б Павлов, на підставі розподілу матеріялу на рефлекси прості й набуті (умовні), не дослідив докладніше, як саме відбувається те набування нових звичок. При цьому виявилися досить дивні речі.

Виявилось, що, як сигнал до рефлексу, можуть служити речі, які жадного нормального зв'язку з простим рефлексом не мали. Наприклад, можна привчити пса (Павлов переводив свої досліди із псами) облизуватися, лащитися й взагалі радіти саме тоді, коли йому спричиняють біль. Для цього кожного разу, коли псові давали їжу, йому спричиняли біль, і так біль асоціювався з уявленням про приємне. Виявилось, що певною системою подразнень можна викликати у псів психічні кризи, а то й хво-

роби, дещо подібні до людських. Ця ділянка праці була настільки добре досліджена, що можна було давати точно підраховані „دوزи подразнень”, щоб досягти тої чи іншої кризи, чи хвороби, як також, щоб повертати пса-пацієнта до нормального стану.

Сам Павлов ніколи не переводив дослідів на людях і не застосовував до них рефлектотерапії. Єдине, що використав він для лікування людей, це, наскільки мені відомо, бромотерапію шизофренії, хоч і зазначав, що деякі ділянки рефлексології вже дали такі точні результати, що їх можна використовувати й для людей. Хоч Павлов працював досить ізольовано, в Росії, проте, праці його добре відомі, особливо у США. Він сам уважав себе тільки за продовжувача праці американців, відступаючи їм усю почесність пріоритету. Проте, премію Нобеля присуджено саме Павлову, ще перед революцією в Росії, на подання вчених США.

По другій світовій війні засади Павлова набули особливого розголосу через застосування їх до лікування тяжких випадків шоку (від вибухів) серед англійських та американських воєнків. Здається, д-р Серджент саме в процесі цієї роботи звернув увагу й на інші можливості, що впливають із відкриттів Павлова. Звертало на себе увагу, як легко можна було намовити оцих хворих, після важкої нервової кризи, до всього нового, як легко піддавалися вони новим впливам.

Основні факти щодо цього встановив і систематизував уже Павлов, і полягають вони в тому, що шляхом зміни засобів подразнення, чи дезорієнтації, шляхом підміни подразників, можна викликати глибокі кризи. Можна навіть убивати тварини, дезорієнтуючи їх. Отак, привчили мишей їсти в супроводі одного музичного тону, а тікати від небезпеки в супроводі другого тону. Коли ж їх подавали разом, то миші, не знаючи, що робити, їсти чи тікати, метушилися й гинули від розриву серця. Одне з найважливіших спостережень зробив Павлов, коли одної днини його лябораторію зненацька захопила повінь і пси рятувалися від загибелі, плаваючи аж попід стелями кімнат. За деякий час псів врятували й піддали новим експериментам. Виявилось, що вони втратили усі свої, набуті в лябораторії, умовні рефлекси, але, водночас, легше почали здобувати нові, зовсім від-

мінні. Переляк немов би створив вільне місце для набуття нового.

Дослідами над штучним впровадженням псів у кризи встановлено, що спровокований нервовий коляпе має три відмінні фази. Першу фазу названо еквівалентною. У ній реакція майже не залежить від сили подразнення. Подібно до того, як дуже втомлена нормальна людина майже однаково реагує на речі дуже важливі і речі, що ще не мають жадного значення.

Друга, сильніша фаза, зветься парадоксальною. У ній с л а б ш і подразнення викликають с и л ь н і ш і реакції, і навпаки. Явище також добре знайоме нам з повсякденного життя.

Третя, найсильніша фаза зветься ультрапарадоксальною. В цій фазі усі позитивні реакції пса заступають негативні, і навпаки. Наприклад, пси починають кидатися на тих співробітників лябораторії, яких вони любили, і лащитися до тих, яких вони не терпіли.

Павлов був людиною простолінійною й глибоко релігійною. Він був чи не єдиною видатною людиною в Росії, яка довгий час відверто виступала проти совєтської влади і яку більшовики воліли не чіпати. Коли замкнули церкву, до якої він ходив, і арештували її священика, то Павлов домігся не тільки відкриття церкви, але й звільнення її священика. Так її й звали у Ленінграді церквою Павлова. Отже, не можна винуватити Павлова персонально у тім практичнім застосуванні його відкриттів, яке запровадило НКВД, так само, як не можна винуватити тих учених, що розбили атом. І все ж ім'я його назавжди пов'язалося із страшною збросю його методи, що потрапила до рук совєтської поліції.

Досліди Павлова показали, що й людська психіка може бути дезорганізована у трьох фазах кризи і змінена на зовсім протилежну. Всім нам відомо, що на допитах людина може „заломитися”, але великою різницею буде, коли ті допити провадитиме „науково”-освічена людина, ламаючи людську індивідуальність і перетворюючи її потім на те, що хоче.

У світлі цих ревеляцій можна зрозуміти причини не тільки успіху совєтської поліції у показових процесах, але й цілу систему внутрішньої совєтської політики. Недарма ж ім'я Пав-

лова в такій пошані у комуністичній партії, і кожен енкаведист виявляє себе добрим знавцем системи умовних рефлексів. Школа НКВД на станції Лосиноострівській, під Москвою, має добрі лябораторії на Луб'янці.

Подібно до тварин, людей також треба спочатку допровадити до збудженого стану, екзальтації чи страху, і робити це так довго й так сильно, щоб викликана гістерія утривалася. Тоді людина погоджується з усім тим, чого вона ніколи б не прийняла у нормальному стані. Або допроваджувати людину до одної із згаданих угорі фаз, або викликати несподівану „гамівну” (є й така) кризу, коли свідомість людини може втратити всі свої переконання і погодитися на протилежні. Усе це можливе в руках держави, озброєної павловською технікою. Людей справді можна духово калічити, переробляючи не тільки їх поведінку, але й переконання.

Подібні феномени можна спостерігати у модернім трактуванні психічних захворювань, у методах, відкритих один незалежно від одного. Усі фази мозкової діяльності, починаючи від збудження й до виснаження почуттів та нервового коляпсу, можна викликати чи то фізіологічною методою, чи то хемічними речовинами, чи шоками — електричними, інсуліновими та ін. Продовжуючи таке трактування людини аж до коляпсу та ідіотизму, можна екстермінувати її переконання, а опісля дати їй нові. Метода Павлова не тільки може бути масово застосована, але вже й застосовується в ССРСР.

Чи є тактика Хрущова новою методою у міжнародних переговорах, можна сумніватися. Але немає сумніву, що експерти рефлексологи та психологи з „особого” секретаріату КП ССРСР дораджують йому в його тактиці. Хрущов часто викликає замішання, і це належить до методи.

А проте, все має свої межі. Навіть найудосконаленіші наукові методи. Що видавалося абсолютним для псів, не буде абсолютним для людей. Недарма ж і сам Павлов лишився людиною активно-віруючою. В і р а завжди лишалася силою, яку найтяжче було зломити диктаторським режимам усіх ґатунків. Чи не тому не наважилися большевики зробити показовий процес проти Митрополита Сліпого, що не зломали його віри „методом Павлова”?

ГОЛОСИ ВИЗНАЧНИХ ЛЮДЕЙ

ТРИ ВИЗНАННЯ

Я ВІДПЕКУЮСЯ:

від легкодушної надії на випадковий рятунок;
від гупого вичікування майбутности, якої не хоче розпізнати заскорузлий розум;

від дитячої надії, що гнів тирана можна злагодити добровільним роззбросням, а його довір'я здобути низькою покірливістю та лестоцями;

від фальшивого відречення поневоленої душевної снаги, від нерозумного недовір'я в силу, дані нам Богом;

від грішного забуття всіх обов'язків для загально-го добра;

від безсоромного пожертвування державної й народної честі, як власної і людської гідности.

АЛЕ Я ВІРЮ Й ВИЗНАЮ:

що нарід нічого більше не може шанувати, як гідність і свободу свого існування;

що він повинен це все боронити до останньої краплини крові;

що це є найсвятіший обов'язок і найвищий закон;
що ганьби трусливого піддання ворогові ніколи не можна змити;

що ця отруя в крові народу переходить в потомство і буде паралізувати та підкопувати сили майбутніх поколінь;

що честь можна тільки раз утратити, що честь ко-роля й державної влади тотожна з честю народу, і що вона є єдиним вірним лицарем добробуту народу;

що нарід у найважчих обставинах є непоборний, коли він бореться за свою свободу;

що навіть утрата свободи в кривавій героїчній боротьбі народу запевняє йому відродження і є зародком життя, з якого виросте нове могутнє дерево.

Я ЗАЯВЛЯЮ І ЗАКЛИКАЮ СУЧАСНІСТЬ І МАЙБУТНІСТЬ:

що я уважаю за найбільш погубну річ впоювати страх і тривогу, що фальшиву мудрість, що ухиляється від небезпеки;

що серед тривоги нинішніх днів я не забуду остерігаючих подій старих і нових часів, як теж мудрої науки попередніх століть та шляхетних прикладів славних народів і не заміню світової історії за брехливу газету;

що я вільний від себелобства і маю відвагу виявити з піднесенням чолом кожну думку й кожне почування перед своїми співгромадянами;

що я буду почувати себе прецасливим, коли зможу знайти славу смерті у величній боротьбі за свободу й масстат своєї батьківщини.

К. фон Клязевіц

Карай-Дубина

ПІД МАСКОЮ БОРОТЬБИ ПРОТИ ДАРМОЇДІВ

На сторінках „Комсомольської Правди” за травень 1959 р. в статті „Синки і пасинки” знаходимо ствердження про те, як в інститутах, під час призначення стипендій, порушується принцип ленінської „національної політики”. Студенти, що прибувають в московські інститути з так званих союзних республік — Кавказу, Туркестану, України, Таджикистану, Казахстану і що не мають високопоставлених батьків та знайомих, не дістають стипендій в той час, коли дітям відповідальних партійців, міністрів, працівників раднаргоспів та директорів стипендії обов’язково призначається.

Таке трактування не-російської молоді, національне, ідейне і культурне її гноблення поглиблює серед неї невдоволення і антибольшевицьке, протимосковське наставлення. За останні роки такі настрої набрали вже масового поширення, і Москва вдарила в своїй пропаганді на сполох.

Нарада в питаннях посилення і поліпшення ідеологічної роботи, яка відбулася в ЦК КПСС з 6 по 9 вересня ц. р., черговий раз підкреслила, що „... одним з негативних явищ, які спостерігаються в середовищі советської молоді, є свідоме і несвідоме ухилення окремих осіб від фізичної праці для соціалістичного суспільства СРСР” на заводах, будовах і в сільському господарстві.

Однак з партійно-большевицької преси довідуємося, що від праці для „соціалістичного” суспільства „свідомо й несвідомо” ухиляються не окремі особи, а більша частина не-російської молоді в СРСР. Що дійсно не-російської молоді, це ствердив на теоретичній конференції в справах будівництва комунізму в СРСР, яка відбулася в Академії наук (1958 р.) і академік М. Мітін. У своїй доповіді він заявив, що значна частина підсоветської молоді перебуває під впливом „місцевого буржуазного націоналізму”, а своїм небажанням працювати, своїм ідейним наставленням та утечею від комуністичного виховання є одним з поважних елементів, який гальмує побудову комуністичного суспільства.

4-го червня 1958 року, а потім знову в кінці 1959 р., газета „Правда” ударила на сполох:

„Зневажливе ставлення до фізичної праці деякої частини молоді, порушення дисципліни праці і правил співжиття соціалістичного суспільства, елементи дармоїдства, окремі прояви буржуазного націоналізму та інші негативні явища тільки свідчать про те, який довгий шлях потрібно нам пройти, щоб викорчувати спадщину минулого...” „Серед проблем ідеологічного виховання советських людей, а особливо молоді, в нашому рухові до комунізму, величезне і важливе значення набуває питання найширшого масового виховання людей в ідеології ленінсько-комуністичного ставлення до праці”... — писала „Правда”, нарікаючи на „окремі прояви націоналізму”. І далі: „Чому це для нас є такою важливою проблемою? Тому, що без комуністичного ставлення до праці всіх членів суспільства неможливо ввійти в комунізм”...

З наведеного вище переконуємося, що Москві з її ЦК КПСС та ЦК КСМ не повелося за 42 роки створити з молоді тип нової людини, людини з московсько-большевицькою мораллю. Про те, що якраз не-російська молодь різними способами чинить московсько-большевицькому поневоленню впертий пасивний і активний спротив, наголосили в своїх промовах Хрущов та Фурцева на 13-му з’їзді КСМ і Семічасний (кол. перший секретар ЦК КСМ) на 21-му з’їзді партії.

Про спротив української молоді говорив на пленумі ЦК КСМ на Україні, який відбувся 22-23 вересня 1960 р., і перший секретар Ю. Єльченко. „Діяльність комсомольських організацій значною мірою сприяла тому, що 437 тис. юнаків та дівчат виконали піврічні зобов’язання по підвищенню продуктивності праці в 1960 році, — говорив Єльченко. — Однак у цій справі ще не все гаразд. Більша частина комсомольських організацій, окремі комсомольські активісти іноді лише агітують за підвищення продуктивності праці, лише проголошують лозунги...” („Молодь України” 23. 9. 1960 р.).

25. 12. 1959 р. газета „Радянська Освіта” писала на своїх сторінках: „Не маємо права заплющувати очі на такі антиморальні явища серед нашої молоді на Україні, які протирічать

радянському суспільству, коли деяка частина юнаків та дівчат, після закінчення семирічки і десятирічки, прибуває по комсомольським путівкам на великі будови комунізму не для того, щоб там працювати з душею і вогнем на повну силу, а тільки для того, щоб відбути зобов'язання. Ця частина молоді ігнорує підставовий принцип соціалістичного суспільства: хто не працює, той не їсть" . . . Таку українську молодь газета називає не тільки паразитичним елементом, але й ворогами комунізму, інакше кажучи „клясовими ворогами". Далі газета закликає всіх працівників культури і освіти посилити ідейне виховання учнів та наблизити їх до практичного життя.

Про спротив української молоді підняли галас також „Молодь України", „Сталинское Племя", „Комсомольская Правда", „Літературна Газета" та інші. Лайливо і злобно вони наголошують, що головним ворогом комуністичної ідеологічної роботи серед українського населення й надалі залишаються „буржуазний націоналізм", „капіталістичні залишки минулого" в свідомості людини, „згубний вплив буржуазної культури Заходу". 10 січня 1960 р. ЦК КПСС ухвалив спеціальну постанову „Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах", в якій категорично вимагалось ліквідувати прояви „буржуазного націоналізму", а проти свідомих „ворогів" уживати заходів примусового перевиховання (терор, арешти, заслання). Через дев'ять місяців після цієї постанови відбувається знову нарада в ЦК КПСС, на якій виступає з промовою завідувач відділу пропаганди і агітації Ільчов. Нарада знову вимагає „посилити боротьбу проти дармоїдів і ледарів, проти тих, хто не працює, провадить паразитичне життя, хто ганьбить почесну назву советської людини" . . . ЦК КПСС наказує всім партійним наглядачам та відпоручникам *„згинити нищівний спротив власницьким тенденціям, аполітизності, рецидивам буржуазного націоналізму, релігійним пересудам та іншим проявам гужої нам ідеології"*. („Правда" 14. 9. 1960 р.).

Тлумачучи постанову цьогогорічної вересневої наради ЦК КПСС, „Правда" писала таке: „ . . . ЦК КПСС поставив перед ідеологічною роботою завдання величезної ваги — охопити ідеологічним вихованням кожен советську лю-

дину. Сьогодні це — питання питань, найпекучіша потреба часу. Адже й тепер поза сферою ідейного впливу залишається ще багато прошарків працюючих, які найменше політично підготовані і найбільше потребують ідейного виховання".

Безперечно, „завдання величезної ваги", яке поставив перед ідеологічною роботою ЦК КПСС, полягає в першу чергу в тому, щоб охопити згубним ідейним вихованням молодь, якій прийдеться „жити в комуністичному суспільстві", про що не раз хвалькувато заявляв Хрущов. З цього можемо зробити висновок, що Москва смертельно боїться людей з ідеологією націоналізму, із „залишками і пересудами буржуазного минулого", які руйнуватимуть советський „рай" на землі. Однак, писанина московських центральних газет стверджує найголовніше — поневолена Москвою молодь, серед якої під найбільшим натиском режиму перебуває українська, систематично і вперто ухиляється від большевицько-ідеологічного виховання. І це фактично один з проявів пасивного спротиву українського народу проти большевицько-московського режиму. Нагінка на молодь значно посилилася від того часу, коли ЦК КПСС наказав комсомолові запроторювати на „добровільних засадах" до Казахстану на цілину та на будови Далекого Сходу українське населення.

У „Комсомольській Правді" з 22 травня 1956 року обвинувачувалося студентів високих шкіл Харкова, що вони намагаються набути для себе „капітал" за рахунок тих або інших труднощів, що виникають в СРСР. 22. 1. 1957 р. „Радянська Україна" накинулася з лайкою на „комсомольських активістів" за те, що вони „не завжди і не всюди дають відсіч хворобливим ідеологічним поглядам, зокрема націоналістичним проявам, які часами дістаються до середовища студентів". 23. 1. 1958 р. „Правда України" вмістила підвальну статтю про політичну пасивність комсомольців, яка сприяє тому, що, „крім шпигунів, діє серед молоді й інший ворог, що не має пістоль . . . Таким ворогом є буржуазна ідеологія та її націоналізм". 16. 8. 1959 року „Молодь України" закликала українську молодь брати активнішу участь в побудові комунізму, зголошуватись масово до праці в сільському господарстві, викривати „стиляг"

Б. Кравців

„НЕ СКУЄ ДУШІ ЖИВОЇ, НІ СЛОВА ЖИВОГО”

Українська культура в сучасній Україні під советським режимом перебуває у важкій, дуже несприятливій для свого самобутнього розвитку ситуації. Абстрагуючи від широкозаплянованої і послідовно здійснюваної в усіх ділянках побутового, культурного і державного життя русифікації, українська література, мистецтво й наука розвиваються в умовах важкого пригнічування усіх виявів свободної творчості і дослідів, сковувані й обмежувані в усьому своєму засягу не раз до найменших подробиць настановами партійности і вимогами соціалістичного реалізму. Це „Прокрустове ложе” призводить до вибування різних негативних явищ в окремих ділянках культури, до процвітання й офіційного пропагування найгіршого роду культури, до спрощування, а то й спотворюван-

і „паразитичний” елемент та рішуче боротися проти „дармоїдів”. 9-го вересня ц. р. „Комсомольська Правда” на своїх сторінках закликала до гострої боротьби проти „нероб” і „ледарів”. „Геть, дармоїди, з нашого шляху!”, „Суспільне добро — не для паразитів!”, „Відібрати дипломи у дезертирів”, „Їм не місце в наших рядах” — такі гасла рясніють тепер на сторінках „Комсомольської Правди”, під цими гаслами винищується сучасного „клясового ворога”.

З усього цього виходить, що Москва в хрущовській семирічці започаткувала на широкий засяг чистку „советських народів”, що є новим варіантом сталінської клясової боротьби проти „ворогів народу”. Хрущовська чистка спрямована своїм вістрям проти уярмленої молоді поневолених народів, яка не хоче будувати комунізму. В першу чергу Москва заплянувала фізичним і моральним терором приборкати ту українську молодь, яка чинить московським імперіялістам національний спротив. Іншу частину української молоді Москва розраховує перевиховати, як покоління, що нібито житиме у комуністичному суспільстві. Це головне!

Очевидно, сучасна „чистка — клясова боротьба” в ССРСР має й мету позбавитись ворожих елементів на випадок нової світової війни.

ня окремих виявів мистецької творчості, зокрема в таких її видах, як кіно і театр, радіо і телевізія, легка музика, пісенний репертуар та ін.

Але всі ці дошкульні і прикрі негативи не вичерпують усього змісту культурної і мистецької активності в різних ділянках культури в Українській ССР, що має не тільки багато позитивів, але й чимало справжніх мистецьких досягнень та успіхів, зокрема в малярстві і в музиці. Ще треба підкреслити наявність багатьох справжніх мистецьких сил, які не тільки працюють жертвенно і наполегливо для розвитку і росту української культури, але й боліють її невідрадним станом і докладають всіх зусиль, щоб вивести українську націю на становище передової в культурному житті світу. В неуживо важких умовах вони знаходять в собі іноді досить мужности, відваги і витривалости, щоб ставати на оборону zagrożених позицій і нищених культурних вартостей, виявляють досить снаги в мистецькій творчості, щоб дати твори великої і тривкої мистецької вартости.

Критична з різного погляду ситуація в мовній і культурній ділянках зумовлена дуже часто не декретами чи заборонами, але самою приналежністю України до чужої імперської одности і включенням її у велетенський процес розвитку советської імперії, як однієї з двох вирішальних світових потуг. Створювана і вдержувана імперіялістичними тенденціями і далекосяжними аспіраціями чужої мовою і культурою імперії, ця важка ситуація української культури в сучасній Україні, хоч і загрозлива, але не безнадійна. Українська нація протягом своєї історії перебувала більш критичні і більш загрозливі часи, але свою мову і свою культуру зберегла. Збереже вона й тепер, не зважаючи на всі відосередні та нівеляційні тенденції в її культурному розвитку, зумовлені перебуванням українців в чужій державній залежності.

І тому розгляд культурної ситуації в Українській ССР дозволяє на деякі відрадніші висновки. Культура якоїсь нації складається не тільки з її літературної та мистецької продукції, не тільки з розвитку і стану її наукових до-

слідів, та й не тільки з стану освіти населення. Основним змістом культури були і залишаються витворений протягом сторіч ідейний світогляд народу, його мовна і мистецька самобутність і оригінальність, справи й питання, що ними займалася колись наука етнографії, знищена і знівечена до потворности московським комуністичним режимом в тридцять роки, що було одним з найбільш дошкульних екстермінаційних у відношенні до українців заходів.

Спроби відновлення, хоч би й частинного, наукових дослідів у ділянці української етнографії і фолкльору, започатковані в 1957 році створенням Інституту мистецтвознавства, фолкльору і етнографії при Академії наук УРСР, діяльність Українського державного музею етнографії та художнього промислу, здійснювана головним чином західньо-українськими етнографами і дослідниками народного мистецтва на терені Львова, заснування журналу „Народна творчість та етнографія” в 1957 р. і ряд нових вартісних досліджень та монографій з ділянки народної творчості — дають можливість стежити за сучасним станом народної культури, народної мистецької й усної творчості.

Дослідження в цій ділянці і фактичний стан української народної культури після понад сорока років нищівних впливів московсько-комуністичного режиму в Україні свідчать, що справжнє, назвімо це глибинне, українське народне мистецтво й українська народна творчість не загинули і навіть не завмерли.

Сучасний дослідник українського народного мистецтва В. Бутник-Сіверський, протестуючи у своїй статті, надрукованій у „Радянській Культурі” з 19 липня 1959 р. п. н. „Справа потрібна і невідкладна”, проти шкідливої, мовляв, думки, що „так зване „хатнє” народне мистецтво начебто доживає свого віку”, стверджує, що дійсність говорить інше. Масове, повсякденне народне мистецтво (що його згаданий етнограф відрізняє від т. зв. народного мистецтва промислового чи пак кустарної промисловости і від продукції т. зв. „народних майстрів мистецтва”), міцно пов'язане з побутом народу, не тільки не зникає, а продовжує існувати і розвиватися... 1957 року наукова експедиція Академії будівництва та архітектури УРСР виявила на Одещині таке багатство чу-

дових хатніх настінних розписів, про яке не могли навіть мріяти аналогічні експедиції Широцького і Яворницького, організовані ще до революції, та експедиції Зарембського і Фріде у 1920-их роках. 1958-го року експедиція Інституту мистецтвознавства, фолкльору та етнографії АН УРСР відкрила, що на Дніпропетровщині, зокрема у Петриківці, за останню чверть століття народна вишивка зовсім оновилась. Якщо раніше основою її був переважно геометричний орнамент, шитий хрестиком, то тепер панує поліхромний рослинний орнамент, шитий гладдю”.

Ще один цікавий факт розповідає етнограф Гнат Танцюра у своїх „Записках збирача фолкльору” (Київ, 1958). На протязі понад чотирьох десятирок років він займався збиранням усної народної творчості у своєму рідному селі Зятківці, Гайсинського району на Вінниччині, та в сусідніх селах. Зібраний ним матеріал охоплює 2.435 пісень, в тому числі 2.276 записаних у Зятківцях і 159 в інших селах. На всю ту кількість зміг Танцюра записати тільки 135 руських (московських) пісень та частушок, тільки 103 советські пісні та ще 20 польських пісень. Решта 2.157 пісень — це виключно українські пісні, в тому числі 134 обрядові, 40 колядок та щедрівок і 800 весільних пісень. Такий фактичний стан в одному селі: не цілих п'ять процентів советських пісень в народному пісенному репертуарі. Такий стан напевно також і по інших селах, як про це можуть свідчити дописи в журналах і газетах про тривалість народних обрядів серед населення, не тільки весільних, але різдвяних, великодніх і купальних.

Усі ці, може спорадичні й відірвані, факти доказують, що нищівний вплив советчини української народної субстанції не зачепив. Не порушив він і основних родовищ української мови, що залишилася живою, свіжою і багатою, як це показує не тільки зібрані тепер лексикографічні матеріали, але й твори видатних сучасних письменників в Україні. Як і колись, протягом багатьох віків, резервуаром української мови залишається і тепер село, зокрема українське жіноцтво.

Все це, як також і досягнення українців в різних ділянках літератури, мистецтва і науки, зокрема в технічній і природничій ділянках,

Б. Г.

НОТАТКИ БЕЗ ТАКТУ І НЕ В ТАКТ

Масовий терор на мандат уряду з ініціати-
ви місцевих партійних головачів у порядку
„гніву народу” — це

plusquamperfectum.

Організований урядом масовий терор через
свої установи й уповноважених — це

perfectum.

Організований поєдинчий терор (з судом і
без нього) з масовими депортаціями і „стихий-
ними” (голод) катастрофами — це

imperfectum.

Почесне заслання вельмож, кари за судови-
ми постановами і... добровільне „переселен-
ня” — це

praesens.

Ніби до перемоги права йде?

А все ж кінця не видно!

Бо право здійснюється через закон, але за-
кон і пророки в СССР — це компартія!

А куди забagnetься посунути чи нахилити-
ся компартії завтра чи позавтра ніхто нічого
сказати не може, навіть оті одинадцять з сине-
дріону (президія компартії).

Основники юриспруденції, латиняни казали:
„Dura lex, sed lex”.

Тепер це можна з наближенням до точности
перекласти:

„Дура партія, а все ж партія”.

**

Багато пишуть про „нову” хворобу, „мена-
джерську”. Вона є знаком часу, його прискоро-
рености.

Зродилася вона в безоглядних перегонах за
грошем і поросла в пір'ячко під брязкіт дука-
тів, шелест банко-знаків, векселів, дисконтів,

дає підставу вірити в правду пророчих слів Т.
Шевченка, що ворог „не скує душі живої, ні
слова живого”, в силу і в невмирущість укра-
їнського духа, що є основою розвитку і розкві-
ту справжньої української культури. Водночас
усе це зобов'язує нас, українців поза межами
України, сприяти цьому розвитку своєю пра-
цею і творчістю тут — у вільному світі, поза
Україною, але завжди в тісному духовому
зв'язку з нею.

контів, акцій, дивіденд і інших креатур гроша,
що на ім'я ім легіон; гроша, оберненого в най-
вищу цінність, у мету в собі, замість бути засо-
бом виміни, знаком цінности речей; гроша, що
став володарем і водієм... А що конкуренція
велика, то й прискореність зросла, бо і time is
money. Від задрости і злоби печінка пухне в
змагунів і жовч збунтована заливає їхнє сер-
це. Щоб зацитькати їх крик — бразиль, тютюн
вірджинський, важке вино чи сект, омари
й паштети... А замість відпочинку — вар'єте,
бар і ілюзія „кохання” у вимогливо-виснажли-
вих обіймах гіпермодерної грудастої менади.

Мотор, мотор, мотор!

По землі, в повітрі, по воді й під водою же-
не Язон новітній за золотим руном назустріч...
смерті.

**

Націоналізувати Бога й ось так робити Йо-
го знаряддям для досягнення поставлених со-
бі цілей (не завжди чистих) не вільно.

За таку спробу жиди заплатили діаспорою
(розсіянням по світу), а німці одержали, як
кару, Адольфа Гітлера.

Але як уже бліднуть ті вогнисті барви й
свому прапорі ім'я Боже — це **обов'язок**.

За ухил від нього Україна, замість своїх кня-
зів і гетьманів, одержала чужих „побожних”
царів, малопобожних імператорів аж до без-
божних диктаторів.

**

Стилі!

Яка сувора краса в краєвиді і кліматі Укра-
їни часів Богдана!

А постаті? — брати Нечаї, Морозенко, Богун,
Кричевський, Тиміш Хмельниченко та багато
інших...

Не святі були вони й не аскети, бо повні при-
страстей жагучих.

А проте вмiли вони під рішальну хвилю
втиснути забаганки тіла свого під контролю
духа свого.

І горять тепер вони, немов свічки, перед Най-
вищим на престолі Його українського вiтвa-
ря... Палають вогнем і гаряччю. І свічкога-
сові, відвічному ворогові людства, зась до них.

Але як уже бліднуть ті вогнисті барви й гнеться вже негну́та спина козацька в поста́ті безталанного Петра Дорошенка, що доборсався аж до воєводи в'ятського і склав кості свої в царській йому даровизні — в с. Ярополчі Волоколамського повіту... Назвали „Сонцем руїни"! Згода, якщо взяти під увагу, що й сонце не без плям. А найбільша з них: не там те сонце зайшло, де це йому личило.

Юрась Хмельницький, князь Сарматії, це та доба в кривому дзеркалі, де тілесні забаганки горою над хилим духом. Відходила у вічність та доба саме тоді, коли лики святців на іконах суздальських богомазів у темних і задушних московських церквах сіріли від жаху під подмухом вітру-буровія, вістуна бур і злив з-понад Козацького моря, що стукотів до хоромів і теремів сповитої ладаном Москви й шамотів про зрив „гемонських черкасішек”.

Богдан — Іван!

Відстань — 30 літ.

Батьки і діти.

Але яка зміна стилю!

Важкі олійні барви там, перехід до пастелі тут...

Там суворій, мов з криці, вилятий козак, тут кавалір, в якому дивно переплелись Варшава, Україна й Москва, Схід і Захід з Візантією між ними. Польонез, метелиця й комаринський з розбійним присвистом! І не до чмиги був „тішайшому” Олексієві, цареві з-над Москви-ріки козак Зиновій з-понад Тясмину.

А ось цибатому Петрові з-над Неви, що з демонами за панібрата був і до Європи залицявся, імпував маленький сивуватий гетьман-європеєць з-над Дніпра. А зв'язком між ними, між безбожним і побожним, був левіт, найбільший православ'я „реформатор” і шкідник, Теофан із Прокоповичів, кар'єрович-спекулянт і книжник знаменитий. Він не перший і не останній! Перед ним колись давно: захланні митрополити-греки протоптали з Києва до Суздаля доріжку, що нею за ними вслід потягла різних ранг рідненьких філімоновичів черідка.

Дарма Петро „косноязычний” в особі несповнарозуму князька Ромодановського з Пали й Католицької Церкви кпив і дарма сам Російську Православну своєю люстичною парсуною очолив, а Макіявелієм підшитий усе храми Божі будував та тихцем блудив, усе дарма, — до

Бога обидва стежки так і не знайшли. А ось грішний з грішників Зиновій Богданом для України став. За плечима в Богдана стояли два Петри, один з Самбірщини, з мечем, другий із Молдавщини, з хрестом... А в Івана?

Хіба „попович” з булавою, що за Івановою підмогою Українську Церкву під московську керму завів... Та все дарма: безбожний спільника свого колишнього, побожного, в церквах прокляв.

**

Стріл Хвильового до себе — це стріл до тіла вже перед тим саморозстріляної душі.

Самогубство тої душі почалося зі вступом Хвильового до компартії, але усвідомив це Хвильовий тільки тоді, коли відчув, що то є Український Дух, що то є Українська Душа, що то є Україна...

На те, щоб з Савла стати викінченим Павлом, забракло снаги...

**

Що й казати, люблю панів, а навіть і паничів...

Однак не люблю полупанків, підпанків, а вже й поготів панчуків і панченків.

**

Раб Божий — це звучить не зле, але безбожний раб — це щось надзвичайно огидне, бо паскудне...

**

Багато чути голосів проти догмату Католицької Церкви про непомильність Папи (ex cathedra!).

Але, властиво, ті голосії з-за дерев лісу не бачать.

Так, св. Отець є непомильний для членів Католицької Церкви. Але хто б з підданих, не казавши вже про членів компартії, наважився сумніватися в непомильності далеко несвятого „отця” народів, а разом і „патріярха” комуністичної „церкви”, хоч декрету про його непомильність і не проголошено!

**

Коли ми в наших калькуляціях беремо під увагу тисячі можливостей, нам здається, що все передбачено, і невдача виключена, як раптом, як deus ex machina, приходить вона, несподівана. Це вириває нас з борозни й захитує нашу рівновагу, порушує наші „закони”. Ми збуваємо цю невдачу, кинувши на вагу пусто-

А. Висоженко

3 Оповідань Бандуриста

З підготованої до друку збірки „Мосму Кобзареві”

Мусій Петрович справді чарівна людина. В його товаристві швидко губиться почуття часу. Кому доводилося з ним близько стикатися, той назавжди запам'ятав сивий, кручений чуб на голові, довгі і пишні запорізькі вуса, теплий і водночас проникливий погляд великих, ставлених очей.

порожнє слівце „припадок”, заспокоюємось і тупцюємо далі. Наполеон і собі казав про припадок, але він у ньому бачив усе ж щось більше, бо додавав до нього предикат „Його Величність”.

У дійсності „припадки” це вияви невідомого нам Закону.

**

Прапрадід Нікити мусів мати щось від хруща-жука і його питомених властивостей та — за законом: яблуко від яблуні недалеко падає — ті питоменні властивості нащадкам у спадщині передати.

Ось так ми від хруща-жука через Хруща-основположника зможемо дійти до істоти Нікити, що й собі свого роду жуком є.

В Т. Шевченка хрущ виступає („Вечір”) в музичному супроводі до краєвиду, як басова партія в мішаному хорі, де за ліричного тенора править соловейко, а за сопран і альт — дівчата. Отже сотворіння ніби й нешкідливе, ба, навіть позиточне. Та це в поезії так, у дійсності воно трохи інакше... Нема ради, треба до знаючих людей удатися та їх поспитати. Від них довідуємося, що хрущ (по-вченому його „*Malolontha vulgaris*” називають) це креатура дуже й дуже шкідлива. До своєї появи на поверхню землі він животіє, як личина, під землею й під'їдає там корінці дерев та ростин, по двох-трьох роках (залежно від клімату) він з личини стає справжнім жуком, вилізає на поверхню й починає жерти листя дерев.

Ось так і Нікіта-жук: спочатку він по темних позалаштункових закамарках компартії роками під'їдав ніжки своїм товаришам, щоб, видряпавшись по їхніх раменах нагору, почати об'їдати їм голівки.

Nomen — omen!

Але годі собі уявити Мусія Петровича без бандури. Коли її немає в його руках, то перед вами звичайна сіра людина, до того ще й стара. Ось чому на роботі він зовсім нецікавий, непривабливий. Там ви маєте справу з залізничним телеграфістом Олексійнком, який говорить тільки завчені речення: „Прошу! Що завгодно? Візьміть, будь ласка. Заплатіть стільки-то”.

І все. На тому починається й кінчається вишколена ще за царату людина в футлярі, тобто у спеціальній формі за столом, яка далі невеличкого службового віконця не повинна дивитися.

Сам Мусій Петрович ненавидить свою службу, але вона дає змогу існувати йому та його родині. Отже, доводиться миритися.

Дійсно, по-людському мій добрий знайомий почуває себе лише вдома, а особливо на свята. Тоді він вбере на себе чисту, вишивану полтавським хрестиком сорочку, натягне широкі, ніби Чорне море, штани, взує блискучі хромові чоботи та й заведе під власний супровід:

Взяв би я бандуру
Та й заграв, що знав...

А Олексійнко знає дуже багато цікавих речей про нашу минувшину.

Слухаєш його і просто дивуєшся, звідки то взялося в нього стільки пісень, легенд, правдивих оповідань?

Особливо ж добре розуміється він на Шевченковій добі, захоплюється нею сам, захоплює й інших.

А тому, що старий Олексійнко живе в зеленому Ромні-місті, над стрімкою Сулою, де невмирущому Кобзареві поставлено перший пам'ятник, щось з його оповідань, безперечно, вартє уваги.

**

— Чому саме роменці, а ніхто інший спромоглися спорудити першого пам'ятника незабутньому співцеві землі української?

— Багато говорити, та мало слухати, — махне у відповідь рукою Мусій Петрович, але розмову не припиняє.

— Спитайте краще, чому я став бандуристом? Не знаєте? Отож то й воно! Чували, мабуть, що в Ромні, в навколишніх селах свого часу побував небіжчик Тарас? Тут він зацікавився з різними людьми. Були з-поміж них досить погані, але й порядних назбиралося чимало. Новим друзям Шевченко не раз у затишку під розлогими деревами грав на бандурі, співаючи свої сумні думи. Вибираючись у дальші мандри, на спогад про себе одному роменському знайомому подарував він власну бандуру. Через треті руки вона в спадщину попала й мені.

— Ну як, скажіть, одержавши такий скарб, не скористатися з нього по-справжньому? Ось чому й пісню ніби про мене складено:

Через ту бандуру
Бандуристом став...

— Але, що я? Тільки зберігаю коштовну річ. Це б зробив кожний на своєму місці. До справи вона стосується між іншим. Пам'ятник же створив Іван Петрович Кавалерідзе.

— Звідки він?

— З села Блотниця, біля самого Ромна.

— А чому там усі селяни мають кавказькі прізвища?

— Не знаєте? Ось бачите! Перш, ніж зрозуміти, як це так роменці поетові перший пам'ятник збудували, треба знати, що нас єднає з ним, — повагом зауважив мій співбесідник.

— Та не тягніть, Мусію Петровичу, розкажіть, вам же все відомо! — починаю припрошувати його.

— Все, то не все, проте дещо цікавого чув на своєму віку. Майте час, можу й вам розповісти.

**

У великому поміщицькому маєтку бенкетували цілу ніч. Юрми гостей сновигали по численних залах, уздовж широкої, дрібними камінцями посипаної липової алеї. З розчинених вікон далеко навкруги неслися звуки військової духової оркестри. Скільки тут зібралось людей — годі перелічити. Там всім було що їсти, пити, знаходилося місце для танців, для гри в карти чи просто для лагідних салонних розмов. Кому ж хотілося свіжого повітря, виходив з будинку й відразу потрапляв у чудовий парк. Надворі стояла осяяна місячним світлом тиха, тепла, одним словом, українська ніч.

Відомий на всю Полтавщину дідич давав той бенкет з нагоди приїзду Тараса Григоровича Шевченка. Запросини прийняла вся місцева верхівка. Молодий ще тоді поет мав нагоду швидко зацікавитися з життям-буттям своїх земляків-аристократів. І, треба одверто сказати, далеко не все почуте й побачене прийшлося йому до вподоби.

Багато гостей із шкіри пнулися, щоб показатися „петербуржцями”, в десятій піт вганяли себе, намагаючись так-сяк розмовляти російською або французькою мовами. Чимало з присутніх побоювались, щоб поет не заражував їх до провінціалів, і тому вдавали з себе столичних фертів.

Звичайно, говорили й рідною мовою, особливо старші пані та пани. Біля них Шевченко переважно й сидів, слухаючи оповідань про життя й звичаї української шляхти.

Під час однієї з таких бесід перед Тарасом Григоровичем на весь зріст, взявши довгу шапку під пахву лівої руки, виструнчився молодий, чорнявий офіцер.

— „А це що за птах?” — подумав собі Шевченко, розглядаючи гострий ніс, довгий, з малинового оксамиту мундур, вузькі штани і шаблю, що спадала на підлогу.

— Капітан війська його імператорської величності, граф Яків де Бальмен! — перебиваючи поетові міркування, випалив незнайомий.

Підвівшись, Шевченко чемно вклонився.

— Ну, тепер я вас залишу обох, сподіваюсь, не занудьгуєте, — промовив господар, поспішаючи дограти перерваний віст.

— Месьє, же сюї пур вотр сервіс!¹⁾

— Облиште! Моя рідна мова українська, — негайно зауважив граф.

Молоді люди міцно стиснули один одному руки. Не зчулися по тому, як проговорили цілу ніч. Що то була за розмова, ніхто не знає. Відомо, що вони розлучились великими друзями, пили „на ти”, присягалися до смерті дбати за єдину, спільну справу.

Багато людей тоді дивувались щирому приятелюванню цих юних синів України. Що могло єднати колишнього кріпака з нащадком зукраїнізованого французького графського роду, який на Полтавщині знайшов собі другу батьківщину?

1) Пане, я до ваших послуг (франц.).

Таємницю відкрив сам Шевченко. Коли граф Яків де Бальмен загинув у бою з черкесами, Тарас Григорович присвятив його пам'яті поему „Кавказ”. В ній він сказав... — Мусій Петрович знову ближче притискає бандуру до грудей, сумним голосом заспівує:

І тебе загнали, мій друже єдиний,
Мій Якове любий! Не за Україну,
А за її ката довелось пролягть
Кров добру, не чорну; довелось запить
З московської чаші московську отруту...

— Бачите, разом сподівалися вони боротися за Україну. Вийшло ж не так. Графа де Бальмена московський цар послав умерти за славу Росії на Кавказі, а Шевченка, після Кирило-Методіївського Братства, довго мучив на засланні.

**

— Інакше на Кавказі повелося тому дідичеві, в якого бенкетував Шевченко. Той дослужився до генерала і на батьківщину повернувся з великою здобиччю. Серед здобичі привів з собою, як кріпаків, молодих хлопців: грузин, вірмен, черкесів. Поодружував їх тут з українськими дівчатами й оселив у Блотниці, біля самого Ромна. В наступних поколіннях від тих одружених пар залишилися тільки кавказькі прізвища та запальна вдача. Все інше в них — наше, полтавське. Про Шевченка ж там кожна мала дитина знає, зокрема напам'ять читає його „Кавказ”. І не тільки читають, а й свято вірять, що... — тут в оповідання непомітно включається бандура:

Ми віруєм Твоїй силі
І слову живому:
Встане правда, встане воля...

Наш знаний скульптор Іван Петрович Кавалерідзе народився в Блотниці, виховувався та вчився в Ромні, де кожний вершок землі дихає Шевченком. Любов до поета він, можна сказати, всмоктав з молоком матері.

Не раз Іван Петрович розмовляв і зі мною, уважно оглядав бандуру Тараса Григоровича, слухав оповідання й пісні про нього. Ще студентом Кавалерідзе мріяв про спорудження пам'ятника нашому Кобзареві в Ромні. Спільників своїм мріям знайшов тут багато. Довго не було в нас лише слушного моменту, щоб здій-

снити давно вже вирішену справу. Але нарешті ми обрали такий момент, яким не скористалось ні одно місто чи село на Україні.

— Пробачте, я вас не зовсім розумію!

— Кажете, не розумієте? А пригадуєте „Заповіт”? Це ж нам загадав Тарас Григорович:

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій
Не забудьте пом'янути
Незлим, тихим словом.

— Коли ми будували пам'ятника Шевченкові, то не питали тоді дозволу ні в царській, ні в червоної Москви. Перший пам'ятник своєму найбільшому поетові ставила Вільна Україна 1918 року...

**

Я особисто не раз оглядав роменський пам'ятник Тарасові Григоровичу. Величезна монументальна постать поета без шапки, в літньому вбранні. Сидить він на скелі, глибоко замислений в свої думи і в той же час уважно спостерігає навколишній світ.

Не мав нагоди бути знайомим з автором пам'ятника, Іваном Петровичем Кавалерідзе, але про його задум не раз говорив з роменським актором паном Богдановичем, який позував скульптурові, і особливо з бандуристом Мусієм Петровичем Олексівком. Вони в один голос запевняли, що ідея пам'ятника не тільки в зображенні самого Шевченка, але що вона й символізує близьке майбутнє нашої Батьківщини.

— В образі Шевченка Кавалерідзе відтворив усю українську націю, весь український нарід.

Уявіть тільки, — доводив мені старий бандурист, — коли б та постать підвелась зі скелі, випросталась на весь свій величезний зріст, розправила могутні плечі, показала б металеву силу мозолястих рук!

— Тоді б... — бандура грає урочисто й голосно, їй у такт впевнено бринить пісня:

І забудеться срамотня
Давня година
І оживе добра слава,
Слава України...

Мусій Петрович справді чарівна людина. В його товаристві швидко губиться почуття часу.

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!
ЗАПРОШУЄМО ВАС ВНЕСТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА 1961 РІК.

Олександр Ільзенко

КОЗАК МАМАЙ*)

... Пісні, приказки та казки!

В кожного народу — є свої.

Але багато й спільного в казках та прислів'ях народів, близьких і дальніх сусідів, у побрехеньках, анекдотах, у тих пригодах, що їх зазнають герої витворів гумору народного — в Болгарії, на Україні, в Туреччині, в Хорватії, в Німеччині, в Литві, — і є сила-силенна народних анекдотів, записаних на Україні, де розповідається те ж саме, що і в анекдотах, наприклад, про татарського (узбецького, албанського, азербайджанського чи болгарського) дотепника ходжу (чи муллу) Насреддіна, хоч і невідомо вже — коли, хто, де, в кого та що саме запозичив, і як звуть того муллу насправді, — чи, бува, не Козаком Мамаєм?

Але я змалку чув ці казки й анекдоти, як децицію з невичерпного моря побрехеньок, казок, можебилиць і анекдотів мого рідного краю, благословенної Слобожанщини.

Пісні, приказки та казки!

Скільки чув я їх од матері моєї...

Чув і од матері моєї матері, тобто від моєї рідної бабусі, Ганни Олександрівни Гармаш.

**
*

У моєї баби Ганни батько чумакував, а дід її...

Небагато я чув про того діда Йвана, мого прапрадіда, — він переставився, коли бабуся Ганна ще зовсім малою була, а згадав я тут про нього лише тому, що у Ганни Олександрівни в сараї над льохом зосталась від мого прапрадіда, тобто від його дружини — чимала скриня, з прискриночком у ній — для грошей, для коралів, для ниток і голок, — добра ще скриня, на коліщатах, кована мережаним залізом зовні й гарно помальована всередині. По стінках — квітами. А на порепаному та полупаному віку скрині сяяла ціла картина.

І не така вона вже й трухлява стояла, пам'ятаю, та скриня, а тільки розсохлась вона сильно, і з неї не щезав світ Божий, навіть коли в неї бувало залізеш і накривешся зсередини ва-

женним віком, бо й віко те крізнило, та й заснований товстим павутинням гонтовий дах погрібника світився наскрізь.

Мені вже сповнилось тоді років п'ять або й шість, і я частенько, якщо звідти не кирчали на мене попідсипувані весною квочки, ховався на дні тої скрині й не зводив очей з помальованого віка, що його я, наче ляду, спускав над собою, немовби поринаючи в інший світ, у світ чар-зілля (куди й ми з вами, читачу, вступаємо зараз, у цій химерній книзі), у світ, котрого не забуду я ніколи в житті та навіть і по смерті, бо ж вірю я, що стежка до образу Мамає не заросте й тоді, і не тому не заросте, що я його так добре випишу, а лише тому, що в нім либонь явлені будуть ті риси національної вдачі, ті величезні дива й пригоди, які прийшли в цю книгу від щедрот народу нашого, від його казок, пісень та дум, бувальщин та сміховин, — щирі дива, витвори духу народного, які житимуть разом з ним...

Дивлячись там, ізсередини, на віко скрині, на картину, нехитро намальовану на ньому, навіть я, малий і простодушний, уже починав тоді розуміти, чому прапрадід, помираючи, велів себе в тій скрині поховати, — не в труні, а в скрині! — бо, звісна ж річ, і найпевніший мрець, глипнувши згасаючим оком на тую картину, посміхнувся б, ожив би миттю та й помирати б уже не схотів...

Баба Ганна казала, буцім скриня не потрапила тоді в могилу з бувшим чумаком тільки тому, що батюшка не дозволив ховати Йвана в такій веселій домовині; і ще бабуся згадувала, як тоді всі вельми журились, не вволивши волі старого, бо в нього були, як балакали тоді, ще й окремі причини просити такої труни: мій прапрадід, казали, замолоду колись, ще років за сто до скону свого, здивався з героєм тої чудової картини, що ані гич не почорніла в скрині од кіптяви часу, — і все життя потім прапрадід молив Бога, аби сподобив бодай раз та здібати Мамає Козака того, лукавого, дотепного, безлітно молодого.

**

*) Скорочений уривок з роману „Козацькому роду нема переводу, або ж Мамає і чужа молодиця” (Київ, 1958).

Веселий образ Козака Мамає живе в народі вже не сотню літ.

І не дві.

І не три.

Якісь його сучасники свідкують про зустріч з тим характерником-запорожцем у зовсім давні часи, десь до початку існування Січі.

Отак ось він і ходив либонь по нашій преблагатій землі, мудрощів та хитрощів од віку до віку набираючись, ходив і ходить, бо живий він, мабуть, і тепер, веселий і звитяжний образ, викликаний до життя в надрах минулих віків силою народної фантазії — не Хитрий Петро болгарський, не Ойленшпігель німецький, не Совесдрал польський, не Домишлян сербський, не східні дотепники — Мушфікі чи ходжа Насреддін, не румунський Пекале і Тендале, а наш-таки козак — Мамай, своєрідне втілення українського характеру, живучий образ волелюбности, стійкості та невмирущості народу, Козак Мамай, котрий на протязі століть, од нападників усяких одбиваючись, плекав одвічну мрію: не воювати, не гарбати, не ярмити нікого, а в себе вдома — риштувати, мурувати, будувати, — Козак Мамай — мандрівний запорожець, вояка і гультай, жартун і філософ, бандурист і співак, бабій і заразом — монах, простодушний і мудрий чаклун, безстрашний лукавець, що його в ступі товкачем не влучиш, — народний герой, котрого чи не споконвіку знають між людьми на Україні, хоч об нім над Дніпром — ні казок не розказано, не складено й пісень.

**

Ні казок, ні пісень!

А прославили Козака простолюдні художники.

Обабіч славного Дніпра, по старезних козацьких та селянських хатах — на кленових та дубових полотнищах дверей, на кахляних грубах, на кованих скринях, на мальованих олійними фарбами полотнах, навіть на липових колодах вуликів частенько можна було бачити розмаїті парсуни Мамає, тисячі відмін його поличчя з новими раз-по-раз подробицями пригод, з новими щораз підписами, які вільно трактували діяння і вдачу героя, тисячі сюжетів, що підносили в народі славу Козака.

Ще хлопцем бувши, — мені тоді сповнилось років вісімнадцять, — їздив я до Катеринослава (як звали тоді Дніпропетровськ), щоб розпитати про Мамає в Дмитра Івановича

Яворницького, невсипущого шукача запорозької старовини, найвизначнішого буржуазного історика Січі, що написав з десятків томів, присвячених історії Війська Запорозького, збирача пісень, казок та приказок, мовознавця, етнографа і драматурга, автора історичних повістей та оповідань, професора і академіка, котрий був другим і товаришем Іллі Юхимовича Рєпіна. Дмитро Іванович помагав колись цьому великому художникові шукати в селах понад Дніпром типи й характери для його майбутньої картини „Запорожці пишуть листа султанові“, він позував художникові задля образу писаря (в осередку тієї ж картини), він любовно схороняв десятки етюдів до тих самих „Запорожців“ (я тоді їх бачив у його музеї) ... Академік Дмитро Яворницький, у своїх безнастанних шуканнях, був людиною непосидячою, і саме його заходами історія запорозького козацтва збереглася в своїй неповторній красі, — він був людиною видатної працьовитості, людиною великої душі, великої кебети, і я вважаю за щастя, що колись привелося мені тиснути його руку, розмовляти з ним і взнати про мого Мамає щось таке, що міг розповісти тільки він, цей поетичний і хитруватий українець, котрий і сам скидався інколи на того ж таки Козака Мамає.

Він тоді показував мені і зібрані в катеринославському музеї кілька десятків дверей, які сам учений познімав по старих козацьких хатах Наддніпрянщини, дверей, що на них були нові й нові одміни образів Мамає, мальовані простонародними живописцями XVI—XIX століть.

Багато я ще й потім бачив усяких парсун Козака, і кожен малював його по-своєму, як ось і я малюю свого Мамає тепер.

Всі вони були різні.

Але ж на всіх розмаїтих поличчях був один і той самий запорожець, Козак Мамай.

Той самий український характер.

**

Характер!

Народні художники малювали Мамає не в січі з ворогом, не верхи на коні, а в спокійній, споглядальній позі: тільки зброя лежить на похваті, тільки лиш кінь басує, а сам Козак, схрестивши ноги, спокійнісінько сидить під деревом, — бо ж він, передусім, був чоловік мир-

ний, якщо, звісно, його не займали, якщо не зазіхав ніхто на волю й славу простих людей України, — а коли вже й зачіпав Козака хтось, то зразки народного малярства часом являли нам і лють його розплати з ворогами.

Сливе всі портрети Мамає малювано ніби дитячою рукою, бо й справді-таки, то був народу нашого дитячий вік, — а може, й зовсім не дитячий, а тільки не дійшло крізь лихоліття, майже нічого не дійшло до наших днів, крім хіба дива-дивини — „Слова о полку Ігоревім”, крім теплого мармуру труни Ярослава, крім чудових мозаїк та фресок київської Святої Софії, крім галицьких церков і замків, крім десятка літописів, крім купи книг, друкованих любовно в Києві, Острозі, Львові, крім безлічі мудренних візерунків на кераміці, на склі, на золоті, крім гострих діамантів гумору народно-го, крім шалу українських дум, крім вічно живої пісні . . .

Зрештою, старих і прастарих надбань народу України дійшло до нас таки чимало. Не лишилось тільки імен творців . . . Майже нема імен!

У інших на той час були вже Калідаса і Шота Руставелі, Арістофан і Навої, Шекспір і Рабле, Рафаель і Копернік, а ми либонь були ще зовсім молоді в ту пору, коли з'явилися в народі перші портрети Козака Мамає, але всі вони жили своє некоротке життя, як витвори високого народного мистецтва, нехай ще незрілі, нехай недосконалі, але живі й живі . . .

Чи не на всіх полицях Козак Мамає — вродливий січовик, де трохи старший, де молодший, дядечко невеличкий, кремезний, чорнявий вусань, з козацьким оселедцем, у жупані — коли багатшому, а коли й простому, завжди з бандурою в руках, щира вдача — співак і музикант.

На відмінах портрета малювано всяке причандалля, котре вказувало на Козакові звички, діла й пригоди.

Був там і встромлений у землю спис. А до ратища чи до якоїсь дубини прип'ято баского коня; на дереві — шаблюка, біля ніг — рушниця. І гаман. І шевська справа. І шапка-шлик. І порох у турячій розі.

Тут же — кварта і чарка. Казанок над вогнем. І ложка, — все, що козакові буває потрібне в поході.

Тут же — довговухий песик.

А над головою — грубезний жарт, солоний дотеп, словесна блискавка, виписані біля Козакового рота.

Трохи далі, на другому пляні бували часом і промовисті яви січового життя: розправа з ворогами, звитяга й пустоці, дружнє частування оковитою з михайлика чи коряка, а чи й побратимське чубіння з товаришем, а чи й повішений догори дригом враг і супостат . . .

Ще далі та вище над головою в Мамає, подеколи бував і напис.

Часом у чесній прозі.

А то віршований.

Ось так, приміром:

Сидить козак у кобзу грас,
Що замислить, то все має.

Або ще й так, у простоті душевній:

Іхав козак полем та й окутався,
Сів він під дубочком та й розперезався:
— Гей, бандуро моя золотая,
Коли б до тебе дівчина молодая —
Скакала б, плясала до лиха,
Що не один козак одцурався б соли міха,
Бо як заграю, всяк поскаче,
А після не один вражий син заплаче . . .

А то бувало в тих написах і таке:

Козак — душа правдивая, сорочки не має,
Коли не п'є, то воші б'є, а все не гуляє . . .
Хоч дивись, не дивись, та ба, не вгадаєш:
Відкіль я та як звали — нічирк не визнаєш!
Кому ж траплялось хоч раз у степу бувати,
Той може і прізвище моє угадати.
А ти, як хоч називай, на все дозволяю,
Аби крамарем не звав, бо за те полаю.
А якого роду я, то всяк про те знає,
Хто по світу ходить-блука та долі шукає.
Я, козак-запорожець, ні об чім не тужу,
Як є люлька та тютюнець, то мені байдуже!
Надію маю на мушкет, на ту сіромаху,
Що не ржавіє ніколи, на шаблю на сваху.
Як натягну ж лука я, брязну тятивою,
То від мене і хан кримський утіка з ордою . . .

На малюнку в скрині, що схоронилася в бабусі Ганни, бравий Козак варив над багаттям кулешик, а внизу плівся мирний і цілком твезий напис:

Ось так я в степу веселюся,
Одним кулешем похмелюся.

І досі він блимає мені, той живий вогник під казанком, наче я й зараз лежу на дні старої

Федір Одроз

РОЗМОВА З МИСТЦЕМ-ПЕДАГОГОМ

Педагогіка і мистецтво, здавалося б, дві цілком відокремлені проблеми; якщо б врахувати до цих проблем ще й людей — тих, що творять, і тих, що вчать, годі не добачити в цьому протилежностей. Мистецтво — це творче самовиявлення людей обдарованих; мистецтво — це постання оригінальних творів, бо епігонство в мистецтві — ніяка творчість. Педагогіка ж, це сіра, послідовна праця над учнями. Перше — це творче горіння душі, вічне шукання форми і стилю; друге — муравлина праця, буденщина обов'язків. І треба справді дивуватися, коли освічений і обдарований мистець зменшує вогонь своєї творчої душі, щоб свій досвід і знання віддати тим, що хочуть бути мистцями. До таких людей цілком певно можна зарахувати Богдана Стебельського.

Нашому загалові відома його переважно графіка, хоч його, що так скажу, мистецька компетенція — композиція. В останні роки чимало появилось книжок з його мистецьким оформленням, як „Чудасій” О. Мак, „Жаїра”, роман у двох томах тої ж письменниці, і багато інших книжок та брошур.

— Чи графіка це ваше мистецьке покликання?

— Ні, — покрутив головою Стебельський. — Роблю це задля хліба щоденного. Єдина ще графіка може інколи дати для мистця якийсь мізерний заробіток. До речі, чимало тепер відомих наших малярів-мистців, замість олії, беруться за прецизійний графічний рисунок. Так роблять Бутович, Дмитренко, Баляс і інші.

— Чи не тужите ви за широкими полотнами?

— Тужу, та що ж поробиш. Коли я студіював у Краківській академії мистецтв, то спеціально вивчав шталюгове композиційне малярство. Жанр, як відомо, не надто відповідний для мистця-емігранта.

— Чому?

скрині й заглядаю звідти в хмільний світ минулого, відблиски якого завше мерехтять наді мною в розумних, прегарних і прехитрих очах Козака Мамає.

Мерехтять і мерехтять живі ті очі наді мною. Та й ви, читачу, вже бачите їх.

— Щоб працювати в цій ділянці мистецтва, передусім треба мати власне ательє. Словом, треба мати відповідне устаткування, включно з живими моделями. А на таке мені, при теперішніх обставинах, не стати.

Мені було відомо, що п. Стебельський є прихильником так званого пізнішого імпресіонізму. Він і показав мені кілька репродукцій своїх творів у цьому жанрі. Зокрема справив на мене враження яскравістю своїх барв краєвид із замком. Обриси дерев, балка і замок, чи просто масивна споруда, — все це палахкотить сонячним промінням. Дивишся на це, і постають якісь наче б роздвоєні враження. Зроджується уявлення про дійсність, і одночасно яскраві, грайливі мазки переносять глядача в світ казки. Це якраз те, що недоступне фотографії і спрощеному натуралізму.

Наша доба, до речі, фатально роздвоєна: з одного боку буйно вихряться грубий матеріалізм, підсилений наймодернішими технічними здобутками, а з другого — творчий геній у виявах мистецтва шукає чогось надреального, шукає якоїсь містичної поживи для обдертої від ідеалів душі. Хто-зна, чи не світанок це відродження людського духу?

Мав я нагоду читати теоретичні нариси про мистецтво Стебельського. Мистець до певної міри схвалює модернізм, і не можна з ним не погодитися, коли глибше задуматися над сучасним життям. Проте, як відомо, сучасне образотворче мистецтво є розгалужене: одне за сюжетністю і друге безпредметне. Щоб бути щирому, я якраз за напрямом, за яким обстоє Стебельський. А це — зрозумілість форми, це конструктивізм мистецького зображення. Якщо людина своєю фізичною формою і духовними якостями — Божа творча досконалість, мистецтво її не може бути хаосам ліній чи екстравагантних абсурдних вигадок. На жаль, великою мірою проявляє себе тепер таке мистецтво. Можна його різно назвати: ультрамодерним чи супермодерним. Це, однак, не міняє його суті. Коли вільно мені бути щирому, наслідуюся сказати, що таке мистецтво ховає в собі мікроби дегенерації і розкладу. Бо хаос ліній, каралючок, підсилений дикими кольорами, крім дез-

орієнтації та душевного пригноблення, нічого більше не може дати для глядача. І ще здається, що ультрамодерністи — це, либонь, ліниві люди, бо, замість попрацювати над формою, воліють кидати на полотно безвідповідальні мазки; недарма ж існує анекдот про осла, який своїм пофарбованим хвостом створив „ультра-модерний шедевр”. Що гірше, це, з дозволу сказати, мистецтво просочується і в літературу. Сліпо йдучи за змудженими життям деякими європейськими літераторами, наші молоді письменники стараються їх наслідувати. Тому то час від часу появляються друком різного роду „Джалаліти”, яких герой-людина раптом стає снігом, чи оливою, чи вугіллям для ogrівання домів. Людська фантазія, звичайно, не має меж, але фантазія мистця не мусить укладатися на площину свавільного божевілля.

Роздумуючи про цю галузь мистецтва, я трохи відбіг від теми, щоб розмежувати справжню модерністичну творчість від розкладницького ультрамодернізму.

Крім мистецького вияву Стебельського, до речі, доволі скупого, перед нами постає мистець-теоретик і педагог. Уже від зарання своєї діяльності його цікавить творча душа дитини. Вивчаючи філософію естетики, наш мистець прийшов до висновку, що для того, щоб збагнути творчість дорослої людини, треба шукати її первопричин у дитячій душі. Набуте знання зрілого мистця завжди сполучене з підсвідомою творчою силою, яка цілковито домінує в дитячій душі. Цей стан підсвідомості — це справжнє джерело творчости, і воно полонить дитину приблизно до чотирнадцятого року життя. Якраз цій темі Стебельський присвятив свою книжку „Період розвитку дитячого рисунку”, яка чекає на видавця. Це міркування Стебельського, може й не нове, зате по-сучасному спрецизоване, ще й ще раз робить наворот до вічної сутности людської душі. Нашарування свідомості, що його марксистично утотожують з так званою „надбудівкою” живого організму, це тільки нашарування, бо справжня суть — підсвідомість, вічна непорушність душі людини. І в ній вічна творча сила, яка завдяки свідомості проявляється в творчих шедеврах людського духу.

Після цієї надзвичайно цікавої розмови з мистцем, не обійшлося і без спогадів. Скупими

Алла Коссовська

ЧАРІВНИЦЯ-ОСІНЬ

В золоті осінньому нагуляюсь досита
І нап'юся доп'яна трупком золотим;
Наче жито, спіючи, довкруги колоситься,
А над містом стелиться блакитнавий дим.
Що за щастя — вільною бути від роботи
І ходити площами, як бродячий бард!
І ніхто не знатиме, відкіля і хто ти,
Тільки небо радісне, тільки зграйки хмар.
А назустріч бігтимуть у своїх турботах
Люди незнайомі, як гірський потік,
І розмов уривки, і на поворотах
Гуркіт моторовий, і жіночий сміх.
Ох, ти, місто — красеню, ох, ти, місто — велетню!
Як мені уникнути твоїх дивних чар?
Осінь терпким запахом над Нью Йорком стелиться,
Осінь щедро кидає свій останній жар.
Загляну до кіна я, сяду у куточку;
А душа співатиме урочистий гимн,
Слухаю — не слухаю, прикриваю очі
Вся в собі заглиблена, в почутті своїм.
Вийду — погляд жадібний в просторі небесному,
Вдома ждуть обов'язки, мушу поспішати,
Принесу у хату радість нерозплискану
Чарівниці-осени пізно благодать.

~~~~~

словами зображується пройдений шлях. Ось мистець опиняється в 1940 році в Холмі, де викладає в українській гімназії рисування. Після вибуху німецько-совєтської війни, в 1941 році, їде до Галичини. Тут постає думка створити промислову школу іграшок. Згодом задум переведено в життя. Стебельський стає директором цієї школи, єдиної на Західній Україні. Настає час практичної, наполегливої праці. В першу чергу педагоги школи використовують яворівські орнаменти (в Яворові постала школа). Дбайливо творяться проєкти іграшок для фабрик; зокрема, оригінальні своїм задумом, як комплекти, „Січ запорізька”, „Княжий город Галич”. Школа проіснувала два роки; творче її життя припинив наступ большевиків у 1944 році. Таким чином знов закреслився перед мистцем крутий шлях на захід, у чужі світи. Спершу Німеччина, табори Ді-Пі, організація мистецьких виставок по таборах, потім знов дорога за океан. Безнастанна мандрівка в невідоме. Яка ж лиха доля для тих, кого природне місце у рідному краю!

А. Орликовський

СЛОВАЦЬКА АВТОНОМІЯ І ПРЯШІВСЬКА ПРОБЛЕМА

Недавно американська преса принесла вістку, що пару тижнів тому, після проголошення в Празі нової конституції Чехо-Словацької Республіки та заведення нового адміністративного поділу тієї держави, скасовано словацький автономно-державний статус і словацьку територію підпорядковано безпосередньо празькому політично-адміністративному центрові. Столиця Словаччини, Братислава, стала відтепер лише обласним центром, як Кошиці, Брно чи Пряшів, а словацька національна репрезентація має осідок лише в Празі — чеській столиці. При цьому характер словацького представництва зводиться лише до парламентарного центру, типу української парламентарної репрезентації при австро-угорському уряді в Відні перед 1918 роком чи при польському уряді в Варшаві до 1939 року.

Факт скасування словацької автономії має не абияке значення. Дивно, що наша преса не присвятила цьому питанню відповідних статей, бо, як би не казати, Словаччина нам сусідній край, а словацький нарід наші сусіди.

Дивне явище в національній політиці празького уряду. Коли всі держави світу, під тиском народів, що прагнуть до власної державности та демократичних свобод, дають своїм меншинам усякого роду права на національний розвиток, чеський уряд — навпаки — ще дужче затиснув свободу своєї головної меншини (3,632,094 словаків — 25% людности держави), з якими творить Чехо-Словацьку Республіку.

Щоправда, Словаччина, як держава, між 1939-1945 рр. була під протекторатом гітлерівського третього Райху, але це була держава, в якій протекторату не було видно (хіба в стратегічно-політичному аспекті) і не один українець задрив словакам самостійницького життя, яким вони втішалися, будучи до 1944 року тихеньким кутиком розбомбленої, звоєваної Європи, будучи своєрідною Швайцарією у карпатських горах.

Різні думки кружляють тепер по політичних та журналістичних сальонах Європи на тему Словаччини. Приголомшений африканськими подіями світ не звернув уваги на події над р. Вагом і Дунаєм.

Для нас, українців, це питання важливе, бо в межах Словаччини знаходиться Пряшівська автономна (культурно) область, а в Братиславі при словацькому автономному уряді діяла українська репрезентація. В столиці Словаччини існував советський генеральний консулят, а в ньому спеціальний „культаташе” для зв'язків із пряшівським українським центром. Що нині з усім цим сталося?..

Звичайно, із звиненням автономного уряду Словаччини українська справа в тій країні мусітиме набрати нових форм. Тепер вона матиме діло не з словаками, а прямо з чехами, які щойно із-за Вілих Карпат дивляться на наших пряшівських лемків. Таким чином державно-колонізаційний процес словаків дещо послабиться, бо словацька надпродукція інтелігенції

з наказу Праги буде заселювати ще й до нині незаселені добре Судети та опавський Шлезьк. Але, з другого боку, чеські урядовці з повним розмахом переберуть адміністрацію в усій Словаччині включно із Пряшівщиною. Інакше кажучи, Словаччина незабаром перетвориться в країну поселень та виселень, і відсоток меншин у ній значно збільшиться, а відсоток словаків зменшиться. Це для 3.5-мільйонного словацького народу явище загрозливе, коли розглядати його в перспективі часу.

Чи дійсно словацький сепаратизм дістав так сильно по лобі, що чехи вже без вагання могли зліквідувати рештки словацьких вольностей? Тяжко повірити, щоб стимул словацького народу до незалежности можна було вбити протягом такого короткого часу. Ми вважаємо, що духа волі у словаків вбити не легко, коли ще взяти до уваги політичну силу та революційно-пропагандивну активність словацької еміграції в Німеччині, в якій словаки мріють про „Словенско” з 1939-45 років.

Стоїть питання, чи чеський уряд зробив цей „кайзершніт” словакам з своєї власної централістичної політичної волі, одержавши вільну руку від Хрущова, як дарунок за вірне співробітництво із Москвою, чи словацька операція відбулася за порадою Москви з далекою пляном ССРСР, який може бути здійснений лише для ще дужчого закріплення стратегічних позицій ССРСР в придунайському басейні.

Українізація Пряшівщини не йде лише собі ось так, для добра та хвали 73.940 лемків (за переписом в ЧСР 1956 року) та іншо-племінних українців, що живуть в Чехо-Словаччині. Молодь Пряшівщини, що студіює в Києві, Львові чи Ужгороді, хоче повернутися в Пряшів, Вардіїв, Сніну, Строків, щоб там включитися в провід свого народу в усіх ділянках його життя, особливо в ділянку духового його розвитку.

І тому стоїть питання, чи Пряшівщині, як частинці ЧСР, легше буде приєднатися до УССРСР, і чи ще одна операція над ЧСР буде легшою від операції над малою Словаччиною, в якій Пряшівщина це таки 1/5 чи 1/6 її території?

У всякому разі скасування словацької автономії не можна брати лише з точки зору чеського великодержавного імперіялізму. Ми живемо в 1960 році, а не в 1923-му чи 1926-му. Клімат Європи зовсім не сприяє централістичній політиці.

Ми повинні більше уваги присвятити останнім змінам на Словаччині, в країні наших західних сусідів, які пам'ятних 1944-45 років хворіли на червонофільство, бажаючи стати советською республікою, аби лише не бути в межах чеської республіки. Нині вони може знову стануть перед проблемою, де їм бути, чи при Празі, чи при Москві на правах УССРСР.

У всякому випадку крок Праги супроти Братислави є лише поглибленням чесько-словацького антагонізму, послаблення внутрішньої сили Чехо-Словаччи-

ВІСТІ З ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ООЧСУ

● З приводу приїзду Нікити Хрущова, представника найнеподільної системи визиску та поневолення, на 15-ту Асамблею ОН та в часі його перебування в Нью-Йорку на вулицях цієї світової метрополі масово поширювано „Наше звернення до тих, кому дорога свобода“, що його видала в англійській мові Головна Управа ООЧСУ. У цьому зверненні зверталася увагу на небезпеку російського імперіалізму, який загрожувє вільному світові, та розкривалося захопані цілі прирзду репрезентанта совєтського колоніалізму. Одна з них — убити віру та надію поневолених Московю народів, що вільний Захід колинебудь допоможе їм у визвольній боротьбі; друга — намагання розколоти єдність вільного світу. Наша пересторога знайшла в американській публічній опінії позитивний відгук. Ньюйоркськї т. зв. „Українськї Вісті“, що на вільній американській землі вслугуюються московсько-більшевицьким інтересам, аж у двох числах, з 20-го і 27-го жовтня ц. р., зайнялися нашим зверненням, виступаючи проти Організації Визвольного Фронту, мовляв, як вони сміють розгортати „хрестоносний похід проти радянської влади“. Своєю напастю починають від відомого пашквілю В. Бєляєва і М. Рудницького „Під чужими прапорами“ і, переїшовши через стайно Гєббельєва та згадавши чомусь і віце-президента Ніксона, кінчають погрозою: Не смійте дяти в обороні прав та вольностей українського народу, бо „старих порядків (себто самостійности і суверенности української нації — ред.) на Україні ніхто вже не приперне. Усі спроби в цьому напрямі зустрінуть непереможний опір народів СССР і народів країн народних демократій (Імперіалістичної Москви і її вислужників — ред.), включно з миролюбними народами навіть деяких капіталістичних країн“. Подяємо ці речі не для полеміки з „Вістями“, а для інформації нашого членства і читачів „Вісника“.

● Українськї демонстрації проти Хрущова, як вивразника російсько-більшевицького імперіалізму зустрілися також з виразним обуренням „Нового Русского Слова“, мовляв, як українськї „невдячники“ сміють ототожнювати російський імперіалізм з світовим комунізмом. „Ми, мовляв, русскї, боремося також з комунізмом, то чому ви, українці, завжди проти нас?“ Не хочемо полемізувати з тими, що не визнають права українського народу боротися за „свою правду в своїй хаті“. Хочемо лише заявити, що ми ніколи не були, не є і не будемо проти тих, які є за привернення Богом даних прав кожній нації своїм, незалежним життям.

Ось які транспаренти обурили редакторів „Нового Русского Слова“:

● Головна Управа ООЧСУ одержала з капелярії прем'єр-міністра Канади листа такого змісту:

OFFICE OF THE PRIME MINISTER
Cabinet du Premier Ministre
Canada

Ottawa (4)
October 24, 1960

Mr. Theo Kachaluba
Chairman,

Organization for the Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.
P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y.
U. S. A.

Dear Mr. Kachaluba:

I wish to thank you and members of your organization for your support of the views expressed in my address at the United Nations. Because of the interest you have shown, I am attaching a transcript of my remarks before the Assembly.

I am,
Yours sincerely,
J. Diefenbaker

● Видання Головної Управи ООЧСУ здобувають тривке місце на полицях університетських та державних бібліотек в різних країнах світу. Про це свідчать листи з подяками за вислани у цьому році книжки: „Гетьман Іван Мазепа та його доба“ О. Оглоблина, „Ділострісміус Домініус Мазепа“ Євгена Маланюка та суспільно-політичний журнал „Вісник“. Згадаємо хоч би такі осередки: університетська бібліотека в Лювені, Бельгія, Національна бібліотека в Парижі, Франція, Державна школа живих східних мов в Парижі, Франція, Інститут для східно-європейської історії та південно-східних дослідів Віденського університету, Австрія, університетська бібліотека в Кїлі, Німеччина, Державна бібліотека в Мадридї, Еспанія, Університетська бібліотека в Відні, Австрія, Австрійська державна бібліотека, Відень, Державна бібліотека в Оттаві, Канада, Університет в Кембріджі, відділ слов'янських

ни, хоч би як чеська централістична політика затискала кліщі. Тяжко передбачити, що з цього всього вийде, — чи буде творитися в ЧСР сильна чеська держава, чи постане новий тип своєрідної поверсальської розсвареної Польщі, яка при найменшому воєнному катаклізмі трісне, як банка, а совєтсько-германський світ посунеться знову своїми впливами на Дунай, в серце Європи.

наук, Конгресова бібліотека, Вашингтон, Ньюйоркська публічна бібліотека, Колумбійський університет в Нью Йорку, Бібліотека Гарвардського коледжу в Кембріджі, Масс. Такі листи, як директора відділу друківаних книжок при Бритійському Музеї в Лондоні, в якому просять надсилати постійно всі наші видання, не належать до винятків. У багатьох випадках просять нас надсилати всі попередні видання. Державна Бібліотека Коммонвелту в Кеїберрі, Австралія, стверджує м. ін., що наші публікації є „дуже вартісним джерелом інформації“.

● Головна Управа ООЧСУ на спілку з Українським Видавництвом в Мюнхені підписала договір з проф. Н. Василенко-Полонською на видання окремою книгою її праці п. н. „Історія України“. У видавничих планах Головної Управи є видати в 1961 році „Акти української державности“ О. Оглоблина, „Бунт мас“ Хосе Ортеґи і Гассет, „Драгоманів без маски“ М. Мухіна. Для ужитку читачів і прихильників „Вісника“ Головна Управа видала вже різдвяні картки за мистецькими взорами у характері вітражу Миколи Бутви́ча.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРАПОР З БЛОГО ДОМУ ДЛЯ ВІДДІЛУ ООЧСУ В БИНГГЕМТОНІ, Н. Й.

Нечисленна українська громада Бинггемтону відзначила Тиждень Поневолених Націй „Ватрою Свободи“, в суботу 23 липня 1960 р., на площі української греко-католицької парохії в Кесел Кріку.

До піднесення прапорів виступили члени Управи Відділу ООЧСУ з американським прапором, що повівав над Капітолом, присланим за посередництвом дост. сен. Кітінґа, та ветерани українських армій і голова Відділу УККА в Джансон Сіті — з національним прапором. Мішаний хор під кер. О. Чабіняка відспівав американський та національний гімни і обидва прапори піднесено на щогли.

Відкриваючи свято, голова Відділу УККА п. В. Іванонько поінформував присутніх про походження американського прапора, а п. О. Чабіняк відчитав сертифікат архітекта Капітолю, який стверджує, що прапор повівав над Капітолом ЗДА і призначений для Відділу ООЧСУ в Бинггемтоні, Н. Й.

У дальшому п. В. Іванонько в коротких словах подав історію проголошення Президентом Тижня Поневолених Націй, зупиняючися над трагедією поневоленого Московою українського народу.

П. А. Слєдері-Снишин прочитала проклямацію Президента ЗДА, а переклад проклямації на українську мову прочитав п. Є. Курило.

Хор під кер. О. Чабіняка виконав дві пісні, а артист Є. Курило продеклямував „Друге Послання“ Є. Маланюка.

Місцевий парох о. Тит Лазор (ЧСВВ) у своєму заключному слові, зупиняючися над поодинокими етапами боротьби народів за свою незалежність, висловив віру в грядучий день, в якому святкуватиме український народ Тиждень Вільних Народів.

О. Тит Лазор запалив святочну ватру, що палала у темряві липневого вечора, наповнюючи всіх вірою в недалекий день волі для України.

В неділю 24 липня урочистим Богослуженням в українській греко-католицькій церкві закінчено Тиждень Поневолених Націй. В Богослуженні взяли участь з прапорами Відділ ООЧСУ та „Пласт“, представники всіх місцевих організацій.

У місцевому щоденнику „Бинггемтон Пресс“ появился лист п. В. Іванонька про Тиждень Поневолених Націй, а „Сандей Пресс“ вмстив знімку голови УККА п. В. Іванонька та голови ООЧСУ п. Є. Курила з одержаним із Вашингтону американським прапором.

Б. К.

ЗАКЛИК

В наступному, 1961-му році припадає 20-річчя проголошення АКТУ ВІДВОЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ 30-го червня 1941 року у Львові.

Величезне значення цього Акту безспірно. В обороні цього історичного Акту, в боротьбі за самостійність і суверенність України, вироста героїчна УПА, що воювала з німецьким і московським окупантом впродовж довгих років. Недарма вороги від самого початку й до сьогодні намагаються фальшувати та перекручувати історичні факти, пов'язані з 30-им червня 1941 року, плямують їх творців та учасників.

Головна Управа Ліги Визволення України в Канаді та Головна Управа Організації Оборони Чотирьох Свобід України в ЗДА заплінують видати книжкою збірку матеріалів, що відносяться до подій 30-го червня 1941 року, а саме — документи, спогади, свідчення людей, протоколи і постанови організацій і установ, знімки, листи і т. п.

Заплінована книжка дасть широкий і правдивий образ подій, зв'язаних з 30-им червня 1941 року.

У зв'язку з цим звертаємося до учасників подій 30-го червня 1941 року і до людей, що жили тоді в Україні, щоб вони подали, як український народ сприйняв Акт проголошення української державности в даній місцевості, щоб написали свої спогади про ті дні, а також надіслали на адресу Головної Управи ЛВУ документи, свідчення, знімки, протоколи і т. п., що відносяться до подій 30-го червня 1941 року, — по можливості до 31-го грудня 1960 року. Всі надіслані матеріали по використанні будуть з вдячністю повернені їх власникам.

Писати на адресу: Canadian League for Ukraine's Liberation (LVU), 140 Bathurst Street, Toronto 2 B, Ont., Canada
або

Organization for the Defense of Four Freedoms for Ukraine, Inc., P. O. Box 304, Cooper Station, New York 3, N. Y., U.S.A.
Жовтень, 1960 року.

ГОЛОВНА УПРАВА
ЛІГИ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

ГОЛОВНА УПРАВА
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

З РЕЦЕНЗІЙ ПРО МОНОГРАФІЮ „ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА ТА ЙОГО ДОБА” О. ОГЛОБЛИНА

„Гетьман Іван Мазепа цілковито посвятився ідеалові української державности та ідеалові об'єднаної української самостійної держави” пише Олександр Оглоблин, добре відомий український історик в англомовних підсумках до своєї нової книги „Гетьман Іван Мазепа та його доба”. Ця повища цитата може служити за мотто до цієї обширної та добре удокументованої праці...

„Оглоблин виконав гідне уваги завдання: своєю працею не лиш відзначив двіста'ятдесятьліття смерти гетьмана Івана Мазепи, великого українського державника, але також причинився до повнішого зрозуміння історії східньої Європи та українсько-російських політичних відносин в 17-му та 18-му столітті”...

The Slavic and East European Journal, Fall 1960.

...ця розкішна книжка повинна стати настільною в кожній українській хаті...

...одна з найкращих монографій...

...працю проф. Оглоблина з повним правом можна вважати останнім словом української науки про Мазепу і його добу...

...нововидана студія є антимосковською в усій своїй основі, є важким ударом по російській білій і червоній історіографії...

...праця (проф. Оглоблина) є не тільки важливою, але й доконечною збросю у продовжуваній сучасними мазепинцями боротьби проти московського імперіалізму...

Б. Кравців, „Свобода”, ч. 51, 1960.

„...„Гетьман Іван Мазепа та його доба”, це знаменитий крок вперед, книга великої вартости і гідна відповідь на московські зазіхання. А ООЧСУ та ЛВУ належне признання за їхню роль меценатів науки, завдяки якій Наукове Товариство ім. Шевченка могло додати до своїх записків і ще один том непроминальної вартости на шляху збагачення українських завдань”.

М. Чировський, „Свобода”, ч. 64, 1960.

„Ця монографія заповнила прикру прогалину в нашій модерній історіографії. Український читач одержав спокійну й об'єктивну книгу, в яку Автор вложив цілу свою душу... Надіємося, що молоде покоління, яке виростало на ідеях і чині Мазепи, з великою користю для себе прочитає книгу й буде вдячне за неї Авторіві, що серед еміграційних злиднів та затьняної хвороби посвятив два роки на саме зложення її кінцевого тексту. Також хочемо погратулювати Видавництву за видання монографії”.

о. д-р І. Нагасвський, „Америка”, 1960.

...Праця проф. Оглоблина фундаментальна й безконкуренційна...

...Зовнішнє оформлення книги, без вглядання у її зміст, робить її приманливою і дуже репрезентативною. Таких книг (під оглядом мистецького оформлення) у нас дуже мало...

...Книга стисло наукова, але написана приступною мовою, що вможливило користування нею широких читацьких мас...

...Праця проф. Оглоблина розкриває перед нами грізний мазепинський час у повноті...

...Монографія „Гетьман Мазепа та його доба” проф. Олександра Оглоблина — це твір, яким буде гордитися наша дослідницько-історична наука...

...Можна закусувати зуби з досади, читаючи цю цінну монографію, але прочитати її повинен кожен український патріот. Поздоровляючи автора й видавців з появою монографії, — поручаємо її нашим невтомним читачам...

Д-р Д. Бучинський, „Українська Думка”, ч. 18 1960.

УРОЧИСТЕ ПРОГОЛОШЕННЯ

Екзекутиви Українського Конгресового Комітету Америки з нагоди 20-ліття існування і праці Конгресового Комітету і 10-ліття існування Українського Народного Фонду:

В НОВІМ ДЕСЯТИЛІТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ФОНДУ, ВСІ УКРАЇНЦІ І УКРАЇНКИ У ЗДА СТАЮТЬ ПЛАТНИКАМИ АБО ЖЕРТВОДАВЦЯМИ УНФОНДУ.

У зв'язку з цим, Екзекутива:

1. Закликає всіх українців і українок у ЗДА, що працюють і мають постійний заробіток, починаючи від цього, 1960 року, — стати платниками або жертводавцями УНФонду, виконуючи свій моральний і патріотичний обов'язок. Національний Даток, як і раніше, вносить 10 доларів річно або 20 центів тижнево, а для більш заможних громадян — 25—100 доларів річно.
2. Подас до відома, що громадяни, для яких 10 доларів на рік є даток непосильний, можуть, як і досі, обмежитись довільною жертвою, але все ж виконати свою повинність во ім'я загально-національної солідарности — перед лицем поневоленої України та усього вільного світу.

З НАДІСЛАНИХ КНИЖОК І ЖУРНАЛІВ:

Євген Ляхович: ФОРМА І ЗМІСТ УКРАЇНСЬКИХ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ. — Накладом автора — 1960, стор. 195.

М. І. Мандрика: МАЗЕПА, поема. Передмова проф. Ярослава Рудницького. — Вінніпег, Канада, 1960 р., стор. 87.

Проф. М. Гадацький: ДЖЕРЕЛА МОСКОВСЬКОГО КОМУНІЗМУ. — Видання КУ СВУ в Канаді — 1960 р., стор. 125.

EUROPE'S FREEDOM FIGHTER — Taras Shevchenko — 1814-1861 — A documentary biography of Ukraine's Poet Laureate and National Hero.

45-сторінкова брошура видана на підставі рішення Палати Репрезентативів 86-го Конгресу ЗДА як документ ч. 445.

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

Листа ч. 15 — збірщик М. Шашкевич — \$230.00.

По \$25.00 — М. Шашкевич, Д. Глушко, В. Кульчицький.

По \$20.00 — О. Вовк, д-р В. Кіналь.

По \$10.00 — Д-р О. Сохан, Узенів, д-р Чвартацький, Р. Карачевський, Л. Гладчук, О. Мороз, З. Ціховляз, П. Кулинич, НН.

По \$5.00 — В. Черевко, С. Коцибала, В. Піцик, М. Шпак, В. Мандзій.

Листа ч. 16 — збірщик М. Сидор — \$174.00

По \$25.00 — М. Сидор, О. Дашко.

По \$20.00 — І. Сенкович, І. Булат.

По \$10.00 — П. Бойко, Р. Глушко.

По \$5.00 — Г. Гусяниця, П. Шкафаровський, І. Вабухівський, І. Палій, С. Таратуцька, В. Коверко, Ю. Ковальчик, І. Хоманчук, І. Гончак,

По \$4.00 — В. Вітюк.

По \$3.00 — М. Виньовський.

По \$2.00 — М. Хінальський, М. Терлецький, Васильчук, М. Дзіндза, В. Мельничук, М. Макарчук.

Листа ч. 18 — збірщик С. Гаврилюк — \$174.00

По \$25.00 — С. Гаврилюк, І. Пришляк.

По \$15.00 — О. Дудар.

По \$10.00 — П. Костечко, С. Коцур, С. Шульган, Т. Корінь, І. Форощівський, І. Дошна.

По \$5.00 — В. Подоляк, П. Вовчак, С. Ревак, Т. Шмагай, С. Ривак, М. Періг, І. Когут, О. Кудрик.

По \$2.00 — М. Москаль, В. Подоляк, В. Гавриняк.

По \$1.00 — І. Матишківич, В. Бек, М. Валь.

БУДСАЙД, Н. И.

Листа ч. 933 — збірщик І. Васишин — \$22.00.

По \$5.00 — І. Васишин.

По \$3.00 — А. Германюк.

По \$2.00 — М. Яремко.

По \$1.00 — В. Висоцький, Р. Раковський, Баранський, Д. Сем . . . , С. Щур, нечиткий, І. Турій, нечиткий, М. Ільників, П. Кіра, І. Скоженник, О. Вунчук.

ФЕНІКС, АРІЗОНА

Листа ч. 928 — збірщик П. Дехніч — \$5.00.

По \$2.00 — І. Васьків.

По \$1.00 — П. Дехніч, В. Савицький, Вдовиченко.

ДЕНВЕР, КОЛОРАДО

Листа ч. 381 — збірщик О. Завадович — \$45.00.

По \$10.00 — О. Завадович, П. Ванаш.

По \$5.00 — О. Мотник, В. Чилак.

По \$3.00 — М. Зенюк, М. Добровольський.

По \$2.00 — Е. Світовий, М. Кметюк, Л. Куліш, В. Шпак.

По \$1.00 — В. Ваврищук.

РОЧЕСТЕР, Н. И.

Листа ч. 723 — збірщик Бездух — \$105.00.

По \$25.00 — Р. Гладун, мгр. Кознарський, М. Білозір, Організація Оборони Лемківщини.

По \$5.00 — О. Мудрий.

БУФАЛО, Н. И.

Листа ч. 803 — збірщик О. Була — \$47.00.

По \$25.00 — Т. Михасків.

По \$10.00 — Т. Юрків, Королишин.

По \$2.00 — С. Шрамко.

Листа ч. 807 — збірщик І. Горбарчук — \$73.00.

По \$10.00 — Василь Регула, Р. Ільківський.

По \$5.00 — В. Бойко, А. Чбер, В. Філізюк, Ф. Паньків, М. Гнатів, Г. Святківський, М. Муцин, М. Кудерявець, Д. Принь.

По \$2.00 — Р. Міхалів, Г. Сухмановський, П. Гринчак.

По \$1.00 — І. Гайдук, М. Борківський.

Листа ч. 809 — збірщик І. Горбачук — \$154.00.

По \$25.00 — Марія та Іван Горбачуки.

По \$20.00 — Григорій Білий.

По \$15.00 — Микита Осташук.

По \$10.00 Іван Лівак, Василь Бумбар.

По \$5.00 — Роман Партика, Михайло Сугар, Михайло Петрович, Володимир Музичка, Онуфрій Троян, Михайло Івахів, Микола Ватаг, Дмитро Стефанюк, Василь Юрчинин, Юрій Козак, Олекса Рань, Петро Пуцак, Ілярій Папуга, Ярослав Гулик.

По \$2.00 — Джан Спин, Іван Нижник.

Листа ч. 810 — збірщик В. Петрівський — \$172.00.

По \$30.00 — В. Петрівський.

По \$25.00 — В. Глухий.

По \$20.00 — Літинський, д-р Топольницький.

По \$10.00 — Г. Сарахман, О. Пастух, В. Пристайко, Д. Гошовський, М. Осадчук.

По \$5.00 — Ю. Щербак, Р. Турик, Г. Васильковський, П. Мандзій, Ф. Осадчук.

По \$1.00 — А. Михайленко, Н. Роляк.

КОГОЕЗ-ТРОИ, Н. И.

Листа ч. 883 — збірщик О. Гавдяк — \$152.00.

По \$20.00 — О. Гавдяк.

По \$10.00 — М. Павлів, В. Кушнір, Г. Кушнір, М. Косанчук, В. Семенович.

По \$5.00 — Ю. Бачинський, В. Коник, М. Мацюк, Р. Мацюк, І. Вілина, О. Левицький, М. Шанц, М. Кухар, С. Галібей, П. Ракочий, Г. Недільський, М. Крушельницька, Олег Омецінський, Д. Сахнюк, І. Ракочий, О. Поповський.

По \$1.00 — М. Ткач, К. Драгомерецький.

Листа ч. 884 — збірщик О. Гавдяк — \$66.50.

По \$10.00 — М. Крушельницький, В. Колодій.

По \$5.00 — Марія Вабяк, Д. Кендзерський, П. Бачинський, І. Куфель, С. Бездух, М. Савків, С. Гавришко, М. Назарко, Р. Галькевич, І. Романишин, В. Коцур, Е. Наболотний, М. Гаврилюк, В. Тарновий, А. Сович, Дмитерко.

По \$3.00 — І. Байлак, М. Вобеляк.

По \$2.00 — М. Янішак, І. Крушельницький, І. Грицьковян, Софія Мілян, Е. Утриско, М. Дума, І. Тисяк, В. Воднар, Ковальчук.

По \$1.50 — Романишин.

По \$1.00 — І. Кривінський, Анна Ропіцька, Г. Каву-
та, І. Коцур, В. Клим, Свириденко, В. Роман, В. Жов-
нір, С. Гарат, Хомич, М. Філь.

БЕТЛЕГЕМ, ПА.

Листа ч. 885 — збірщик В. Загвоський — \$100.00.

По \$10.00 — В. Загвоський, В. Кадапир, П. Гентиш,
В. Ковалик, Д. Хорват, А. Маруненко.

По \$5.00 — Е. Гонга, М. Спрінгер, Ю. Цегельський,
Н. Корчовий, Е. Михайлів, І. Мацалюк, Р. Горох, Г.
Багазюк.

БАЛТИМОРЕ, МД.

Листа ч. 906 — збірщик В. Стельмах — \$272.00.

По \$50.00 — Іван Корнафель.

По \$10.00 Володимир Гльницький, Володимир Стель-
мах, Омелян Монастирський, Параня Кузлів, Омелян
Гой, Василь Татчин, д-р Андрій Лемішка, Андрій Радь,
Євген Снігура, Роман Більчак, д-р Михайло Заваль-
няк, д-р П. Хмилевський, НН., Провидіння 66 Відділ.

По \$5.00 — Тимюк Василь, Тимюк Дмитро, Яремко
Микола, д-р Л. Бабяк, Лідія Марковська.

По \$3.00 — Данило Пісецький, Василь Корж.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦІМ ЩИРЕ СПАСИБІ!

(Продовження виказу в наступному числі)

ПОЖЕРТВИ НА ПИСАНКУ ООЧСУ 1960 р.

НЮАРК, Н. ДЖ.

По \$15 — „Говерля” склеп взуття.

По \$5 — Б.-Л. спож. склеп, М. Миськів, „Базар” гал-
склеп, А. Стечишин, В. Паневняк, Іван Галій, Юрій
Іванків.

По \$3 — Андрій Андріюк.

По \$2 — П. Гудзовський, П. Козира, Василь, Т. Куль-
чицька, О. Ганяк, І. Назар, В. Пащак, М. Заверуха,
О. Япусь, В. Іваночко, П. Вільшинський, А. Сенишин,
М. Кормило, Ст. Макар, І. Тимчишин, Л. Мигаль, Е.
Івахів.

По \$1 — Т. Подоба, Р. Псюк, Н. Вурбил, О. Сорока,
М. Попович, П. Гончаренко, В. Псуї, Г. Шпигульський,
С. Галамай, М. Семанишин, М. Красножоний, В. Про-
цюк, В. Кучерявий, І. Генсьор, І. Гринишин, Е. Дми-
трів, В. Лемега, В. Вутковський, І. Лемський, М. Ва-
зилюк.

НЮ ЙОРК, Н. И.

По \$6 — Д. Залізник.

По \$5 — Т. Підгородецький.

По \$3 — Д. З.

По \$2 — М. Ходань, С. Вітянюк, М. Вітенко, В. Ха-
рук, І. Осюк, Е. Корольок, І. Чижо.

По \$1 — М. Баран, К. Пиль, М. Череп, І. Рок, О.
Паращак, Ю. Мачула, П. Крижанівський, В. К., О.
Войтків, В. Уздейчук, д-р В. М. Кравчук, А. І. Анто-
нишин, Г. Щудло, Ст. Карпук, М. Лучків, І. Огар, І. Плі-
сак, О. Олійник, М. Жупанський, М. Заяць, Гр. Анто-
нів, Ст. Петранюк, І. Сава, І. Мартинюк, І. Павелчак,
П. Гуль, П. Литвин, Гр. Кондзюла, И. Яскір, Ст. Кур-
нявка, Н. Ганущак, Л. Пришляк, Л. Ганецька, М. Кі-
ра, Харишин, М. Задор.

КЛІВЛЕНД, ОГАІО

Листа ч. 31, збірщик Ярослав Рибалт:

По \$3 — В. Баран.

По \$1 — Е. Юхнович, Я. Кубин, Я. Рибалт, М. Мед-
відь, М. К.

Листа ч. 33, збірщик Петро Райца:

По \$3 Лев Штайнберг.

По \$2 — Петро Райца.

По \$1 — А. Запаранюк, І. Корф, П. Голик, В. Ро-
шецький, І. Павняк, І. Дубас, М. Сикета, І. Грушев-
ський.

Листа ч. 34, збірщик Юрій Коцюмбас:

По \$5 — Дмитро Фаріон, Володимир Шіпка.

По \$5 — Ярослав Михальчук, Янчак.

По \$2 — Мовчко Василь, Микола Мірюк, Михайло
Пукач, Василь Клішук.

По \$1 — М. Лялюк, В. Ільчишин, О. Вирста, П. Фу-
тей, І. Діба, Р. Грабський, Вол. Дашкевич, І. Фур, Р.
Почгар, В. Сікора, А. Партак, І. Струк, О. Кулик, Ст.
Захарків, П. Кренца, І. Михалупко, М. Попадьяк, П.
Гаврильчук, В. Юськів, І. Руденський, М. Коваль, І.
Рауло, Синечка, Капустий, Стойків, Ю. Гамуляк, М.
Івашкевич, І. Лапуга, І. Рабкевич.

Листа ч. 35, збірщик Андрій Стецяк:

По \$5 — Жук Василь.

По \$2 — Я. Гейниш, Гр. Головка, М. Жовнір.

По \$1 — В. Возняк, Вол. Столяр, Ст. Свидків, М.
Гриб, І. Пришляк, М. Стефурак, І. Коробій, М. Фид-
рик, Стайберг М., М. Лихідський, Чир І., Можилов-
ський, С. Іванюта, І. Крогнянський, П. Опацкий, Блу-
ко М., М. Мельнишин, П. Вишинський, Гупаловський
П., Г. Борич, Ст. Гвоздецький, М. Кушнір, С. Малан-
чук, І. Галамай, О. Василюк, В. Шофер, І. Гринь, М.
Дзюба, О. Теркала, М. Мельникович, І. Вишинський,
Я. Попель, В. Мельник, І. Магоцький, Я. Бабяк, А.
Наконечний.

По \$0.50 — М. Бабій, Данчик.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦІМ ЩИРЕ СПАСИБІ!

(Продовження виказу в наступному числі)

В АДМІНІСТРАЦІ „ВІСНИКА” МОЖНА НАБУТИ ТАКІ КНИЖКИ:

I. Mirchuk Ph. D.: UKRAINE AND ITS PEOPLE.

A Handbook with Maps, Statistical Tables and
Diagrams. Published by Ukrainian Free Univer-
sity Press, Munich. (pp. 279).

\$2.50

THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY IN FIGHT.

Published by United Committee of Ukrainian-
American Organizations of New York, pp. 223.

\$3.25

RUSSIAN COMMUNIST EMPIRE UNDER KHRUSH-

CHEV. Published by American Friends of ABN,
New York, 1960, pp. 11.

\$0.50

10 примірників — \$3.00

Oleh Martovych: UKRAINIAN LIBERATION MOVE-
MENT IN MODERN TIMES. Published by Scot-
tish League for European Freedom, pp. 176.

\$1.00

Gerald Reitlinger: THE HOUSE BUILT ON SAND

(The Conflicts of German Policy in Russia
1939-1945), The Viking Press, New York, 1960
pp. 495.

\$6.95

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ТИЖНЕВИК
ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ

Орган Українського Визвольного Руху

Річна передплата:

звич. поштою 7.—дол. — лет. поштою 12.—дол.
„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” подає правдиві інформації про події на українських землях та приносить обширні відомості про міжнародні події, наświetлюючи їх в дусі інтересів української справи.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” речево дискутує суспільні й політичні питання української еміграції і містить хроніку українського життя з усіх закутин світу.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” — це універсальний часопис української еміграції й тому повинен знайти в кожній українській хаті.

Зголошення передплати просимо слати до:

Verlag SCHLACH PEREMOHY
München 8, Zerpelinstr. 67, Germany.

У виданні ООЧСУ вже вийшли чудові,
чотириколіорові

РІЗДВЯНІ КАРТКИ

великого формату (4.5" × 7), виконані на першоякісному папері за мистецькими зображеннями у характері вітражу

Миколи Бутовича

1-ий взір: мотив старовинної колядки „Братчики, вставайте, коників сідлайте”

2-ий взір: мотив щедрівки „Щедрик, щедрівочка”

10 ШТ. З КОПЕРТАМИ ЛИШЕ \$ 1.50

Замовлення слати на адресу:

V I S N Y K
P. O. Box, Cooper Station, New York 3, N. Y.

ВЧАСНО ВНЕСЕНОЮ ПЕРЕДПЛАТОЮ — ДОПОМАГАЄТЕ В РОЗБУДОВІ „ВІСНИКА”.

ПІСЛЯПЛАТИ ЛИШ УСКЛАДНЮЮТЬ І ГАЛЬМУЮТЬ ПРАЦЮ ВИДАВНИЦТВА.

НЕМАЄ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ
БЕЗ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ!
НЕМА УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ
БЕЗ ВИДАНЬ ООЧСУ:

Ціна в дол.

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazera — тло і постать, 32 стор.	0.50
Е. Маланюк: Малоросійство, 36 стор.	0.50
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, 82 стор.	1.00
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, 80 стор.	0.50
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
* Історія Русів, 346 стор., тв. оправа	3.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, 210 стор., тверда оправа	2.75
Д. Донцов: Правда прадідів великих, 95 стор.	0.50
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба 410 сторінок	6.00
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода 1654 р., 100 стор.	0.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська державність, 24 стор.	0.25
Правда про Росію — за Астольфом де Кюстіном опрацював О. Мирчанський	2.00
А. Княжичський: На дні ССРСР, 232 стор.	2.75
У. Самчук: Чого не гоїть огонь. Роман. — 288 стор.	3.75
Ф. Одрач: Шебетун — повість, 294 стор.	2.50
Т. Ерем: Советський акваріум, 142 стор.	0.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154.	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніг, 44 сторінки	0.50
М. Щербак: Багаття — лірика, 64 стор.	0.75
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
В. Гринько: Панславизм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25
В. Кравців: Людина і волк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
В. Січинський: Крим — істор. нарис, 31 стор.	0.25
П. Мірчук: З мого духа печаттю (у 25-ліття ОУН, 30 стор.	0.25
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958 і 1959 роки в гарній полотняній оправі з золотими витисками	5.00

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ:

Le Yasseur De Beauplain: "A Description of Ukraine" в книзі з мапи України з XVII стол.	3.00
М. Чировський: The Economic Factors in the Growth of Russia, тв. оправа, 178 стор.	3.75
О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslau, 100 стор.	1.00

Замовлення просимо прислати на адресу:

V I S N Y K
P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.